

Innehåll

Ordförande har ordet	3
Topplistan	5
Inledning.....	7
Delegationens uppgifter	9
1. Ta fram en strategi för Delegationens arbete	9
1.1 Strategi för kunskapscentrum och kontaktnod.....	9
1.2 Strategi för att identifiera hinder och styrmedel	9
1.3 Påverkans- och kommunikationsstrategi	10
2. Vara en kontaktpunkt mellan relevanta aktörer	10
2.1 Dialogforum med strategiska innovationsprogram	10
2.1.1 Bakgrund	10
2.1.2 Om Circla.....	11
2.2 Cirkulär kompetensutveckling för små- och medelstora företag – Kickstart Cirkulär Ekonomi	12
2.2.1 Bakgrund	12
2.2.2 Om Kickstart Cirkulär Ekonomi	13
2.2.3 Progression.....	14
2.3 Delegationens roll som kontaktnod för kommuner och regioner.....	14
3. Identifiera hinder och föreslå styrmedel	17
Delegationens expertgrupper	18
3.1 Cirkulära designprinciper	18
3.2 Cirkulär upphandling	21
3.3 Normskifte från linjärt till cirkulärt.....	24
3.4 Styrmedel för cirkulär omställning av små- och medelstora företag....	28
3.5 Hållbar och Cirkulär VA	34
3.6 Cirkularitet ur ett systemperspektiv	37
3.7 Återbruk	38
3.8 Internationell harmonisering	40
3.9 Cirkulär produktion.....	44
3.10 Innovationskritiska metaller och mineraler	46
3.11 Bioekonomi.....	47
4 Utgöra ett Kunskapscentrum.....	48
5. Tillsätta en Referensgrupp	50
Bilaga 1 Sammanställning av IVA:s rapporter – policyutveckling mot 2025	51
Bilaga 2 Delegationens topplista från rapporten till regeringen 2021	58

Ordförande har ordet

Besluten kan inte vänta. Jag börjar där jag slutade i förordet i fjolårets rapport. Pandemin har snudd på lamslagit delar av samhället men också öppnat för insikter som kanske är obekväma, men nödvändiga.

Vi kan inte fortsätta vår linjära konsumtion. Medan vi suttit i hemkarantän, arbetat vid våra köksbord och hållit avstånd när vi gått ut har ändå en omvälvande utveckling skett, inte minst inspirerad av EU:s gröna giv och Fonden för rättvis omställning¹. Syftet med fonden är att hjälpa de länder och regioner i EU som drabbas hårdast av klimatomställningen, och vi ser en framtidstro och optimism i norra Sverige som saknar motstycke. Här kan, och ska, Delegationen för cirkulär ekonomi spela en viktig roll. För omställningen till en cirkulär, resurseffektiv och biobaserad ekonomi är nödvändig för att vi ska nå klimatmålen. Den polletten har inte ramlat ner hos alla ännu. Därför föreslår Delegationen att regeringen tillsätter en utredning som analyserar klimatnyttan med en cirkulär ekonomi, och dess betydelse för att nå klimatmålen. Dessutom tar vi i topplistan upp ett mycket viktigt förslag från i fjol; Inför ett nytt miljö kvalitetsmål "Ett resurseffektivt samhälle" i miljömålssystemet.

Pandemin har också gjort att Delegationen inte har kunnat träffa sin referensgrupp och sina expertgrupper såsom vi önskat. Jag vill tacka er alla för att ni lägger er stora kompetens och er tid på att hjälpa Delegationen att ta fram styrmedelsförslag och bistå med erfarenheter och kunskap. Jag hoppas och tror att vi ses i år.

Ett område med stor potential att snabba på omställningen är prisbildningen på jungfrulig råvara jämförd med återvunnen. Det finns ingen logik i att det är dyrare att göra rätt, att det är billigare att köpa en ny jacka, dammsugare, mobiltelefon eller vad det kan vara i stället för att låta laga. Detta måste gå att ändra på, och snabbt. Och naturligtvis ska det inte bara gälla i konsumentledet utan också i industrin och i offentlig upphandling.

Delegationen har också fått en viktig roll i att bidra till genomförandet av regeringens strategi och handlingsplan för Sveriges omställning till en cirkulär ekonomi. Vi väger vårt arbete mot dessa dokument och ser var vi kan bidra.

Sverige tar stora kliv mot elektrifiering och återbruk av kritiska mineraler,

¹ Just Transition Fund

som kräver miljardsatsningar, men det är viktigt att inte glömma det lilla, vardagliga perspektivet. Hur länge använder du dina kläder? Vi behöver ett normskifte där de cirkulära valen är det normala och de linjära är ett undantag. Vi kan bara nå dit om vi får en kraftfull rörelse i olika delar av samhället, och om Sverige talar med en tydlig röst i EU. Fit for 55-paketet rullar allt närmare och Delegationen ger några uppmaningar till regeringen här i rapporten om vad Sverige borde driva. Delegationen har ett stort intresse för vad som händer i EU och skulle gärna vilja bidra mer till utformningen av de svenska ståndpunkterna. Det för mig till en nyhet som kanske inte har nått alla i cirkulära Sverige ännu. Regeringen har beslutat att flytta Delegationen och dess kansli till Naturvårdsverket den 1 september 2022. Syftet med förändringen är att ytterligare stärka arbetet med omställningen till en cirkulär ekonomi genom att samla flera initiativ hos Naturvårdsverket. Vi tar med oss ett väl etablerat nätverk på Tillväxtverket med all den viktiga kompetens kring miljödriven näringslivsutveckling som finns där. När vi landar på Naturvårdsverket får vi en naturlig insyn i arbetet med att ta fram förslag till svenska ståndpunkter i EU-förhandlingarna inom cirkulär ekonomi, miljö och klimat. Jag tror att detta kan bli riktigt bra. För besluten kan inte vänta.

Åsa Domeij, Ordförande i Delegationen för cirkulär ekonomi

Topplistan

- Inför ett nytt miljö kvalitetsmål "Ett resurseffektivt samhälle" i miljömålssystemet (sid 20)
- Regeringen bör dels utarbeta en cirkulär plan tillsammans med industriparterna och berörda kommuner, dels ställa krav på cirkularitet vid finansiellt greenfield-stöd till nya industrier, ny infrastruktur och annan samhällsutbyggnad (sid 7)
- Inför Textil-Rot (sid 26)
- Harmonisera och förenkla definitioner av hur avfall kan användas som resurs (sid 42)
- Tillsätt en statlig offentlig utredning med uppgift att föreslå ekonomiska styrmedel som stödjer omställningen från linjärt till cirkulärt. Exempel på styrmedel som bör omfattas i utredningen:
 - ✓ Skatter – däribland grön/cirkulär skatteväxling
 - ✓ Avgifter
 - ✓ Bonus malus
 - ✓ Reduktionsplikt
 - ✓ Återvinningscertifikat
 - ✓ incitament för företag att maximera produkters livslängd
 - ✓ Differentiering mellan jungfrulig och återvunnen råvara i syfte att göra det billigare med återvunnen råvara än jungfrulig
- Ge Statistiska Centralbyrån (SCB) ett officiellt uppdrag att följa upp resursflöden på nationell nivå samt att utveckla nationella data och statistik (sid 39)
- Inför nationella mål för återbruk och återvunnen råvara. Sverige har idag flera olika miljö- och klimatmål, men mål för cirkulär konsumtion i form av återbruk och återvunnen råvara saknas (sid 40)
- Inför möjlighet för verksamheter att välja vem som ska ta hand om deras avfall, samt för företag att äga och återvinna avfall och restmaterial (sid 29)

- Tillsätt en utredning som analyserar klimatnyttan med en cirkulär ekonomi, och dess betydelse för att nå klimatmålen (sid 3)
- Tillsätt en utredning i syfte att se över den lagstiftning som reglerar förtida utdatering av användbara produkter samt hur samtliga befintliga producentansvar kan skärpas för att gynna återanvändning och återvinning (sid 19)
- Öka användningen av återvunnen råvara genom att tillsätta en utredning om system för kvotplikt och återvinningscertifikat på plast samt kvotplikter på återvunnen fosfor och återvunnet kväve (sid 35)
- Tillsätt en utredning om ekonomiska styrmedel för att differentiera mellan jungfrulig och återvunnen plastråvara (sid 22)

Inledning

Under 2021 kastades världen mellan hopp om att pandemin snart skulle klinga av och nödvändigheten i att hålla i och hålla ut, när smittspridningen tog ny fart. Näringslivets marginaler pressades, ofta väldigt hårt. Arbetet med att säkerställa att världen klarar klimatmålen och når målen i Agenda 2030 pågår för fullt men ändå pekar utvecklingskurvorna i många fall åt fel håll.

EU:s omställning till en grön ekonomi rullar för fullt. Insikten om att omställningen till en cirkulär, resurseffektiv och biobaserad ekonomi är nödvändig för att uppnå klimatmålen växer men behöver förankras djupare och snabbare i Sveriges gröna omställning. Ett konkret exempel gäller de 1000 miljarder som planeras att investeras i omställningen i Norr- och Västerbotten. Det är av största vikt att detta görs på ett cirkulärt och resurseffektivt sätt. För närvarande fokuseras ofta på produkterna i sig (till exempel järnmalm, stål, batterier m.fl.).

Delegationen för cirkulär ekonomi (Delegationen) vill betona att det är kritiskt att även varje krona som investeras i fabriker och logistiksystem i Sverige görs utifrån en cirkulär ansats. Detta är särskilt viktigt i kapitaltung industri där livslängden på utrustningen är lång. Varje ny investerad krona bör därför vara en cirkulär krona – inte en linjär. Som ett sätt att skapa incitament för detta föreslår Delegationen att regeringen dels utarbetar en cirkulär plan tillsammans med industriparterna och berörda kommuner, dels ställer krav på cirkularitet vid finansiellt greenfield-stöd till nya industrier, ny infrastruktur och annan samhällsutbyggnad. Det handlar om att tänka och designa cirkulärt redan från början eftersom man får leva med resultatet i driftsfasen i decennier. Konkret innebär det att resurseffektivitet och cirkularitet bör avspeglas i bland annat kravspecifikationer, upphandling och inköp av byggnationer, maskiner, utrustning, infrastruktur, media, materialförsörjning osv.

Omställningen till en resurseffektiv, cirkulär och biobaserad ekonomi² kräver att samhällets resursflöden ses i ett systemperspektiv, så att synergieffekt tas tillvara. Ett av de största hindren för omställningen är prisbildningen, att återvunnet material är dyrare än jungfruligt. Detta är ett

² För att underlätta för läsaren: När det skrivs i rapporten om omställningen till en cirkulär ekonomi avses omställningen till en resurseffektiv, biobaserad och cirkulär ekonomi.

problem som flera av expertgrupperna pekar på. Vi behöver ifrågasätta invanda beteenden och skapa förutsättningar för en övergång till nya. Denna övergång behöver ske på flera nivåer i samhället:

- *Företag* grundar sina strategiska beslut i en helhetssyn rörande marknaden, sina erbjudanden och affärsmodeller, alltså vilka funktioner de erbjuder, hur de skapas och hur företagen tar betalt för dem. Genom sina lösningar behöver de hjälpa sina kunder att bli mer resurseffektiva, cirkulära och hållbara över tid.
- *Individer* behöver ses som användare snarare än konsumenter. För att samhället ska kunna ta tillvara de möjligheter som teknik och ökad grad av cirkularitet kommer att ge måste konsumenter - och även företag - vara beredda att ta till sin nya lösningar och produkter som kanske inte ser ut som de man är van vid. Det räcker inte att en återvunnen vara har miljömässiga fördelar om det sen ratas av användarna eller inte sätts ut på marknaden av företag som är rädda för negativa konsumentreaktioner. Historien lär oss att användarna är mycket anpassningsbara och det var snarare producenterna som höll fast vid skumplastförpackningen runt hamburgaren, för att ta ett välkänt exempel.
- *Stat och kommun* behöver fokusera på funktion(er) i relation till livscykelkostnad och ersätta linjära materialflöden med mer cirkulära. Inte minst via lagstiftning och andra styrmedel, till exempel ekonomiska, regleringsbrev, instruktioner till myndigheter och i offentliga upphandlingar.

Delegationen ser att när resurseffektivitet och cirkularitet sätts i ett bredare systemperspektiv och systemeffekter analyseras finns möjligheten till ökad kunskap för välinformerade beslut som ger möjlighet att fånga upp och nyttja synergier. Vidare bidrar det till att undvika eller motverka suboptimeringar samt rekyleffekter och på så sätt också stärka omställningens förmåga att nå en hållbar utveckling.

Delegationen lägger i denna rapport in även förslag från fjolårets rapport. De är alltså inte nya men Delegationen menar att de kan ha stor betydelse för att både utmana de linjära tankesätten och konkret bidra till en snabbare omställning i Sverige. Förslagen från 2021 års rapport återfinns i orangea tabeller i kapitel 3, i anknytning till nya och liknande förslag inom samma område. Delegationen lägger även in en bilaga med sammanfattningar av IVA:s rapporter och de förslag som Delegationen menar kan ha stor betydelse för en omställning på flera nivåer i samhället.

Delegationens uppgifter

1. Ta fram en strategi för Delegationens arbete

För att undvika sammanblandning med regeringens strategi för Sveriges omställning har Delegationen beslutat att inkorporera sina strategier - sina arbetsätt - i sin Verksamhetsplan. Såväl strategier som Verksamhetsplan uppdateras efter behov.

1.1 Strategi för kunskapscentrum och kontaktnod

- Skapa synergier och samverkan med:
 - o Myndigheter och andra organisationer inklusive kommuner och regioner
 - o Nätverk med andra relevanta aktörer, inte minst kring EU-relevanta frågor
- Komplettera andra aktörers arbete och skapa synergier, vara observant på dubbelarbete
- Utnyttja referensgruppen och expertgrupperna för inhämtning av kunskap, förankring och byggande av nätverk
- Initiera och stödja ansökningar som till exempel med de strategiska innovationsprogrammen
- Ha en bevakande roll i regeringens samverkansprogram och omställningslyftet

1.2 Strategi för att identifiera hinder och styrmedel

- Samverka med expertgrupper (inkl. Referensgruppen) med fokus på styrmedel
- Vid behov beställa fördjupningar och analyser
- Kansliet och ledamöterna representerar Delegationen externt. De ska agera med lyhördhet och uppmana andra aktörer att bidra med omvärldsbevakning och att komma med förslag till styrmedel och andra inspel.
- Ledamöterna uppmuntras föreslå styrmedel och granskar expertgruppernas förslag.

1.3 Påverkans- och kommunikationsstrategi

- öka synligheten för delegationen/frågor om en resurseffektiv, cirkulär och biobaserad ekonomi på olika sätt, i samverkan med andra eller själv. Detta kan omfatta att spela en aktiv roll i samhällsdebatten genom exempelvis debattartiklar.
- Identifiera målgrupper och använda kanaler på effektivaste sätt
- Samverka med och påverka andra initiativ i kommunikationsarbetet t ex Fossilfritt Sverige
- Utveckla hemsidan till den naturliga ingången till alla som arbetar med cirkulär ekonomi; länkar till dokument, rapporter, aktiviteter med mera
- Bli mer aktiva i dialogen med andra aktörer, som exempelvis politiska partier, med syfte att informera om Delegationens verksamhet och påverka utvecklingen mot en cirkulär ekonomi

2. Vara en kontaktpunkt mellan relevanta aktörer

2.1 Dialogforum med strategiska innovationsprogram

Under hösten 2021 tog Delegationen tillsammans med fem strategiska innovationsprogram initiativ till CIRCLA, som är en nationell satsning med delprojekt som leds av RISE, Chalmers industri teknik, Mälardalens högskola, Svenskt Trä och Ragn-Sells. Målet med CIRCLA-samarbetet är att skapa bättre förutsättningar att arbeta med spårbarhet för de företag som medverkar i projektet, och i förlängningen även för aktörer utanför projektet. En ökad transparens i hur produkter tillverkas och återanvänds ger både konsumenter och företag möjlighet att göra mer hållbara val och inköp.

2.1.1 Bakgrund

Delegationen initierade under början av 2020 ett dialogforum för ett antal av de Strategiska Innovationsprogrammen som finansieras av Vinnova. Här ingår bland andra Re:Source, Processindustriell IT och automation – PiiA, Metalliska Material, BioInnovation, STRIM, Gruv-och

metallåtervinning och Produktion 2030. Syftet med samverkan är att lyfta fram viktiga frågeställningar och skapa samarbete mellan de olika innovationsprogrammen, som representerar viktiga delar i hela värdekedjan. De innovationsprogram som deltagit samlar nyckelaktörer inom områden som hållbar produktion, biobaserade material, metalliska material, cirkulära materialflöden och digitalisering. Dialogforumet har diskuterat behovet av forskning och innovation i omställningen till en resurseffektiv cirkulär ekonomi samt pågående initiativ och möjliga områden för samverkan. Bland annat identifierades spårbarhet för hållbara värdekedjor genom ökad digitalisering som ett viktigt område. Spårbarhet är ett viktigt led i att främja lättillgänglig och transparent information om produkters innehåll, ursprung, klimat- och miljöpåverkan samt information om hur ett material eller en produkt kan återvinnas eller tas om hand. Under hösten 2020 arrangerades en workshop om ämnet, som resulterade i ett större gemensamt projektförslag, Circla, som skickades in till Vinnova under hösten 2021.

2.1.2 Om Circla

Den 26 november 2021 beviljades CIRCLA finansiering från Vinnova. Projektet kommer att utgöra en nationell satsning med delprojekt som leds av RISE, Chalmers industriteknik, Mälardalens högskola, Svenskt Trä och Ragn-Sells. Bakom satsningen står fem strategiska innovationsprogram: BioInnovation, ReSource, PiiA, Metalliska material och Swedish Mining Innovation, i samarbete med Delegationen för cirkulär ekonomi. I projektet som kommer att pågå under tre år medverkar fler än 50 aktörer med ett gemensamt intresse för spårbarhet i industriella värdekedjor. Projektet finansieras dels genom bidrag från Vinnova inom ramen för det strategiska området Hållbar Industri, dels genom de deltagande företagen; totalt omkring 37 miljoner kronor.

Projektet kommer kontinuerligt att presentera resultat i form av rapporter, dokumentation, best practice-beskrivningar samt genom olika workshops och öppna möten. Utöver att sprida resultat och öka kunskap hos projektets parter inkluderar projektplanen samverkan med andra projekt och initiativ, samt aktiviteter för att sprida resultat utanför projektet, både i Sverige och internationellt.

Övergripande mål för CIRCLA är att skapa en systematik för aktörer i industriella värdekedjor som ger stöd till att effektivt etablera, utveckla och vidmakthålla ett hållbart arbetssätt som syftar till ökat värdeskapande i svensk industri.

Projektet kommer till exempel att titta på metoder som fångar insikt och kunskap från verkliga industriella problem och analyserar, strukturerar och generaliserar dessa så att ytterligare aktörer kan använda dessa i sin egen verksamhet. Man ska också titta på lösningar rörande teknik, affärsmodeller och organisation för medverkande industriella partner utifrån arbetspaketens problemställningar. Resultaten ska efter projektets slut integreras i deltagande företagsverksamheter och innovationsprocesser, och i form av fortsatt samarbete mellan parterna. Nätverk och seminarier kommer också att arrangeras, både nationellt och internationellt.

En annan viktig del är att driva policy och påverkansarbete genom parternas gemensamma arbete samt producera rapporter och material som bidrar till att öka kunskapen hos både strategiska intressenter och en bredare allmänhet. Delegationen kommer att kontinuerligt följa projektets gång och välkomnar ytterligare förslag från de medverkande parterna på hinder och möjliggörare när det kommer till cirkulär ekonomi och spårbarhet.

2.2 Cirkulär kompetensutveckling för små- och medelstora företag – Kickstart Cirkulär Ekonomi

Delegationens rapport från 2021³ innehöll ett förslag om kompetensutveckling inom cirkulär ekonomi för små- och medelstora företag: *Avsätt medel för införandet av ett "Cirkulärt lyft" - ett nationellt program med en metodik för hur industrin kan stärka sin omställningsförmåga.*

2.2.1 Bakgrund

Små- och medelstora företag saknar ofta de resurser som behövs för att utveckla sina metoder, arbetsprocesser och affärsmodeller för att anpassas till en cirkulär ekonomi. Under 2021 arbetade Delegationen fokuserat med att utveckla ett kompetenskliv inom föreliggande område, för att ytterligare öka förutsättningar för små och medelstora företag att ställa om till en cirkulär ekonomi genom samverkan och kompetensutveckling.

Genom dialog med SuPr – Noden för Hållbar Produktion – och RISE, på initiativ från Delegationen för cirkulär ekonomi, utvecklades ett förslag för att testa en pilot för Kickstart cirkulär ekonomi. Genomförandet av piloten sker i nära samverkan och löpande dialog med bland annat de Vinnovafinansierade satsningarna Omställningslyftet, Kickstart Hållbarhet samt Ekolyftet.

³ dnr DCE 2021–11

2.2.2 Om Kickstart Cirkulär Ekonomi

Kickstart ska utgöra starten för ett förändringsprogram som inkluderar många små steg i riktningen mot en ökande grad av cirkularitet. Det innebär i praktiken mindre och enklare aktiviteter, snarare än en krävande process för framtagning av en omfattande strategi rörande cirkulär ekonomi. Ansatsen är att så många företag som möjligt ska plocka "några lågt hängande frukter" för att komma i gång. Allt eftersom är det sedan fördelaktigt att parallellt arbeta med att inkludera cirkulära verksamhets- och affärsmodeller i företagsstrategin. Målet är att Kickstart genom att inspirera till enkla och snabba startaktiviteter inom området bidrar till att interna processer av mer långsiktig och strategisk karaktär så småningom sätts i gång på företagen. Av denna anledning riktar sig Kickstart till ledningspersoner med mandat att fatta både operativa och strategiska beslut⁴.

Ett syfte med Kickstart cirkulär ekonomi är också att sprida och implementera de slutsatser och resultat som utvecklats inom ramen för samverkansprogrammet "Näringslivets klimatomställning". Här har arbetsgruppen "Design för cirkularitet" tagit fram resultat som kommer utnyttjas i arbetet med att inspirera företagen. Detta för att de ska uppmuntras att ta tidiga steg mot att införa mer cirkulära produkter, produktionssystem och affärsmodeller. De "Designstrategier" som behandlats i arbetsgruppen utgör därför en komponent som kommer användas inom Kickstart Cirkulär Ekonomi. Resultaten utgör bland annat en god grund för att med företagen beskriva och diskutera hur olika designstrategier kan utvecklas och implementeras. Avsikten är också att genom ett "Före-Under-Efter"-perspektiv diskutera och visa hur förändrade, och mer cirkulära, metoder för produktframtagning kan generera såväl nya affärsmodeller som -möjligheter. Här inkluderas inte enbart produkter och produktionsmetoder, utan även affärssystem behöver designas för att möjliggöra ett cirkulärt flöde. Kickstart kommer också utnyttja resultaten från arbetsgruppen angående att omställning sannolikt kommer ske från fokus på försäljning av produkter till försäljning av tjänster, inom många sektorer. Möjligheter att använda nya råvaror och/eller återvinna material på helt nya sätt kommer även att behandlas. Genomgående för ovanstående delmoment är vikten av att titta på möjligheter att tillämpa design för cirkulär ekonomi både för nya produkter/produktionssystem och för de redan existerande (greenfield respektive brownfield).

⁴ Ansökan Kickstart Cirkulär Ekonomi 2021-11-03

Ett antal kriterier och målsättningar har definierats för projektet, även i syfte att skapa synergier med befintliga pågående kompletterande satsningar med bäring på hållbar industri. Projektet Kickstart Cirkulär Ekonomi är därför utformat så att det kompletterar andra pågående satsningar, till exempel Kickstart Hållbarhet, med ett tydligare fokus på resurseffektivitet och cirkularitet och utnyttjar resultat som samverkansprogrammet "Näringslivets klimatomställning" tagit fram inom arbetsgruppen "Design för cirkularitet", angående att införa mer cirkulära produkter, produktionssystem och affärsmodeller.

Ett ytterligare mål är att ge kraft till industrins omställningsarbete mot en resurseffektiv, cirkulär och biobaserad ekonomi och kunskap om konkurrensfördelar och ökad lönsamhet. Här ska man utgå från det lokala och regionala perspektivet (bland annat genom samverkan med IUC-nätverken (Industriella UtvecklingsCentra) och Science Parks med flera regionala industriella aktörer samt Delegationen för cirkulär ekonomis nätverk för kommuner och regioner), för att därifrån bygga en nationell struktur.

2.2.3 Progression

Pilotprojektet kommer att engagera cirka 40 företag och drivas av SuPr, som är noden för hållbar produktion i Sverige vid Södertälje Science Park, med stöd av forskningsinstitutet RISE som huvudsaklig utförare.

Delegationen för cirkulär ekonomi är initiativtagare till projektet och kommer sitta med i styrgruppen, med bland annat Teknikföretagen och IF Metall. Den sammanlagda budgeten för projektet är 2 700 000 kronor med mål att under 2022 utveckla en plan för framtida progression.

2.3 Delegationens roll som kontaktnod för kommuner och regioner

Delegationen för cirkulär ekonomi vill lyfta kommunernas och regionernas viktiga roll i den cirkulära omställningen och i deras roll som katalysator för den cirkulära omställningen för det lokala näringslivet inom olika delar av Sverige. Följaktligen introducerade Delegationen, under hösten 2021, en pilot för cirkulära nätverk för ett antal kommuner och regioner, med syfte att bjuda in till möten och workshops för kontaktskapande och utbyte av goda exempel.

Många kommuner och regioner har kommit långt i sitt arbete med att ställa om till en cirkulär ekonomi som ett led i att nå miljö- och klimatmålen på kommunal och regional nivå. Här ingår till exempel

upphandling, resurseffektiva och giftfria kretslopp, avfallsplaner, användning av tjänster, resursbesparande åtgärder genom ökad återanvändning och återvinning, användning av miljövänliga material och omhändertagande av farligt avfall på rätt sätt och så vidare. Kommuner och regioner arbetar också nära näringsliv och branschrepresentanter för att driva arbetet framåt för en cirkulär ekonomi.

Regionalt nätverk

I det regionala nätverket deltog följande; Gävleborg, Halland, Jämtland, Härjedalen, Kalmar, Kronoberg, Skåne och Västra Götaland.

Nätverket träffades tre gånger under hösten 2021 och fick kunskap och information om cirkulär upphandling, hur ökar man efterfrågan på cirkulära lösningar och exempel på hur en region kan arbeta strategiskt och långsiktigt med cirkulär ekonomi. Bland annat deltog en representant från provinsen Noord-Holland vid ett möte. Dessutom diskuterades frågan om hur man kan koppla smart specialisering till cirkulär ekonomi. Hur kan man till exempel få till strukturbyggande innovativa projekt för näringslivet för att gynna utvecklingen av cirkulär ekonomi genom samarbeten, till exempel kluster? Denna fråga förmedlades också till Tillväxtverket, som stödjer regionerna i deras arbete med smart specialisering.

Kommunalt nätverk

I det kommunala nätverket deltog följande; Eskilstuna, Gävle, Göteborg, Helsingborg, Malmö, Umeå, Uppsala och Växjö. Nätverket träffades tre gånger under hösten och fick ta del i kunskap om förändringsledning; hur man som kommun kan se omställningen till cirkulär ekonomi som förändringsprocess och hur identifierar man förutsättningar, möjligheter och utmaningar när man ska ställa om till en cirkulär ekonomi?

Kommuner och regionerna deltog också i ett gemensamt seminarium om mätning och standarder med talare från KTH, Eskilstuna Kommun, Statistikmyndigheten SCB samt Miljö & Avfallsbyrån som presenterade forskning inom området samt projektet Det som mäts blir gjort, cirkulära mått.

En mindre utvärdering genomfördes av höstens pilotprojekt och majoriteten av deltagarna var positiva till nätverken. Flertalet ansåg att de fått ett förstärkt nätverk och ökat kunskapsutbyte och samtliga sa sig ha behov av nätverket framöver. Många lyfte värdet av den ökade samsynen mellan lokal, regional och nationell nivå. Även hur man kan utveckla lokala

strategier för att nå ökad måluppfyllelse lyftes samt vikten av att känna till och få uppdaterad kunskap om lagar och regler.

Nätverken för kommuner och regioner kommer att fortsätta under 2022 inom ramen för Delegationens uppdrag. Målet är att kommuner och regioner, genom nätverken, får en starkare röst i förändringsarbetet och ännu mer kunskap och inspiration kring cirkulär ekonomi, för att ännu starkare kunna nå klimat-och miljömålen.

3. Identifiera hinder och föreslå styrmedel

Under 2021 har de expertgrupper som Delegationen tillsatt arbetat med att inom sina respektive områden analysera avgränsade frågeställningar och ta fram förslag på styrmedel eller andra typer av åtgärder som kan stödja omställningen från en linjär till cirkulär ekonomi. Expertgrupperna överlämnade sina delrapporter till Delegationen i november 2021 och redovisade dem vid Delegationens årliga konferens samma månad. Delegationen har diskuterat samtliga rapporter och fattat beslut om att lämna de förslag som presenteras i detta kapitel till regeringen. Förslagen som Delegationen lyfter fram i år riktar sig till en omställning på flera nivåer i samhället; såväl näringsliv och myndigheter som individer. I årets rapport tar Delegationen upp vissa förslag från rapporten 2021 eftersom de bedöms som extra viktiga för omställningen (i orange boxar).

Delegationen noterar att expertgruppernas arbete har genererat likartade förslag på styrmedel och åtgärder på flera viktiga områden. Exempelvis har flera expertgrupper i likhet med föregående år belyst hinder kopplade till att jungfruliga råvaror är billigare än återvunnet material. Här behövs åtgärder för att skapa konkurrenskraft för återvunnet material, inte minst vad gäller plast.

Ekonomiska styrmedel överlag är något som expertgrupperna har lyft fram. Delegationen lämnar därför ett samlat förslag till regeringen om att tillsätta en utredning med uppgift att föreslå ekonomiska styrmedel som stödjer omställningen från linjärt till cirkulärt (topplistan).

Flera expertgrupper lyfter även förslag till breddning inom ramen för befintliga styrmedel som ROT/RUT-avdrag, något som Delegationen ser som en positiv och framkomlig väg för att stimulera ett ökat återbruk, och skapa nya marknader och fler arbetstillfällen.

Ett annat område där expertgrupperna ser likartade behov är inom avfallsfrågor. I år har flera expertgrupper utvecklat förslag kring att skapa förutsättningar för förenklat informationsutbyte, inte minst vad gäller avfall. Delegationen lämnar här förslag som kan bidra till en ökad internationell harmonisering och förenkling av hur avfall kan användas som resurs.

Flera expertgrupper har också lyft vikten av att sätta nationella mål för att tydligare staka ut en riktning för den cirkulära omställningen och kunna följa upp cirkularitet på nationell nivå. Delegationen anser att det finns behov av att sätta tydliga mål som driver på utvecklingen och stärker den uppföljning som sker idag, för att bättre kunna synliggöra och följa upp

om insatta styrmedel ger avsedd effekt. Vidare anser Delegationen att cirkulär omställning bör vara en naturlig del i statens myndighetsstyrning. Delegationen lämnar därför förslag även inom mål, styrning och uppföljning.

Slutligen lämnas förslag även i årets rapport om hur offentlig upphandling kan stärkas med ett cirkularitetsperspektiv.

Nedan redovisas expertgruppernas arbete under 2021, fortsatt arbete under 2022 samt de förslag som Delegationen vill föra fram till regeringen. Samtliga expertgrupper kommer att lämna sina slutrapporter till Delegationen under fjärde kvartalet 2022.

Delegationens expertgrupper

3.1 Cirkulära designprinciper

Designers, entreprenörer, kunder och finansiärer kan tillsammans skapa en spjutspets för en cirkulär omställning som kan stärka svensk industris konkurrenskraft. Offentliga styrmedel behöver tydligare sätta mätbara mål och premiera mer resurseffektiv cirkulär design, så att fler, mer cirkulära och resurseffektiva produkter och tjänster kan skapas både för den inhemska marknaden och för export.

Expertgruppen för Cirkulära designprinciper arbetar med att identifiera förslag till åtgärder där cirkulära designstrategier kan bidra till att möta behovet av radikalt minskad klimat- och miljöpåverkan.

Expertgruppens arbete under 2021

Expertgruppen har under hösten 2021 fokuserat på styrmedel som med hjälp av cirkulära designprinciper kan skapa potential för att bromsa ner, effektivisera, regenerera och sluta material- och resursflöden.

Följande frågeställningar har ingått i gruppens arbete under 2021:

- Hur cirkulära designstrategier kan bidra till ökat värdebevarande av material och produkter
- Hur ökande digitalisering och tjänstedesign kan identifiera och förhindra ökad klimat- och miljöpåverkan
- Hur cirkulära designstrategier kan bidra till att frikoppla funktionalitet och värdeskapande ifrån resursanvändning
- Hur industriell symbios med hög potential för cirkularitet går att skala upp utan att bevara eller öka miljö/klimatpåverkan

Förslagen som expertgruppen lyft utifrån frågeställningarna tar sikte på några av de inlåsningar som ses på såväl global nivå och nationell nivå som på individnivå och bromsar takten för den cirkulära omställningen. Dessa inlåsningar kan exempelvis bero på att det krävs stora investeringar, ökad kunskap och kompetens samt möjligheter att ta affärsmässiga risker för både tillverkare och kunder. Här behövs ett skifte där cirkulär design, produkter och tjänster istället blir de enklaste och billigaste och därmed självklara valen.

På området cirkulär design lämnar Delegationen förslag som den bedömer kan bidra till ökat värdebevarande av material och produkt och samtidigt minskad miljö- och klimatpåverkan. Förslagen riktar sig mot både till nationell nivå och EU-nivå.

Förslag

- Tillsätt en utredning i syfte att se över den lagstiftning som reglerar förtida utdatering av användbara produkter samt hur samtliga befintliga producentansvar kan skärpas för att gynna återanvändning och återvinning.

Idag sker stora värdeförluster i materialanvändningen.⁵ Sverige har en lång tradition av design och tillverkning av högkvalitativa och långlivade produkter, men den globala lågkostnadsproduktionen försvårar för svensk industri att bibehålla produktionen i Sverige. Att införa skarpare krav på förlängd livslängd genom reparerbarhet, uppgraderbarhet och återtillverkning kan stärka svensk tillverkningsindustri och skapa ett ekosystem av nya aktörer som kan bidra med olika typer av livstidsförlängande aktiviteter

I flera EU-länder planeras eller har lagstiftning redan införts som ska förhindra planerat åldrande, exempelvis i Frankrike där detta är straffbart.⁶ Delegationen anser att liknande åtgärder bör införas i svensk lagstiftning för att motverka förtida utdatering av produkter som är resursintensiva att tillverka, och där förlängd livslängd har en potential för ökad resurseffektivitet.

Delegationen föreslår därför att liknande möjligheter bör utredas inom

⁵ Expertgruppen för Cirkulära designstrategier s. 7 och Material Economics, *Ett värdebeständigt svenskt materialsystem*, <https://materialeconomics.com/new-publications/ett-vardebestandigt-svenskt-materialsystem>

⁶ Se Delegationens rapport 2021

svensk lagstiftning med beaktande av erfarenheterna från andra länder. En sådan lagstiftande åtgärd kan bidra till ökat värdebevarande och skulle gynna såväl svensk tillverkningsindustri som nya aktörer för livstidsförlängande aktiviteter. Delegationen föreslår att denna utredning tillsätts.

Förslag

- Skapa nationell samordning för materialflöden och inför nationella mål för resurseffektivitet

Idag saknas nationella mål för resurseffektivitet i Sverige. Delegation föreslår därför att sådana mål sätts, i likhet med målet för energieffektivisering. Även på EU-nivå saknas motsvarande mål, och Sverige bör driva frågan att även EU sätter mål för resurseffektivitet och tar fram ett direktiv för resurseffektivitet likt det energieffektiviseringsdirektiv som finns idag. Ett sådant direktiv och målsättning anser Delegationen skulle bidra till att utnyttja potentialen till ett hållbart materielsystem, såsom energieffektiviseringsdirektivet främjar ett hållbart energisystem.

Delegationen föreslår, liksom i fjolårets rapport att ett nytt miljö kvalitetsmål "Ett resurseffektivt samhälle", införs i miljömålssystemet. Eftersom Sverige tar över ordförandeskapet i EU under våren 2023 anser Delegationen ser att dessa förslag bör utredas snarast.

Förslag från Delegationens rapport 2021

- Lägg till ett nytt miljömål "Ett resurseffektivt samhälle", i det svenska miljömålssystemet (*sida 6-7*)

Förslag

- Sveriges ståndpunkter i förhandlingarna om ekodesigndirektivet bör utvidgas till att omfatta fler produktgrupper.

Ekodesigndirektivet syftar till att öka produkters miljöprestanda under hela livscykeln och bidrar till utvecklingen av hållbara produkter genom de

ekodesignkrav som ställs. Samtidigt innebär det att de mest energi- och resurskrävande produkterna på marknaden förbjuds och tas bort. Ekodesigndirektivet är ett viktigt och konkret styrmedel för företag att göra cirkulära designval och på så sätt främja omställningen till en cirkulär ekonomi. Delegationen anser därför att Sveriges ståndpunkter i förhandlingarna om ekodesigndirektivet bör utvidgas till att omfatta fler produktgrupper.

Förslag från Delegationens rapport 2021

- Genomför en nationell satsning på design för cirkulär ekonomi genom ett uppdrag till lämplig myndighet att verka som nationellt samordnande nav (*sida 7–9*)

3.2 Cirkulär upphandling

Offentlig upphandling omsätter ca 800 miljarder årligen i Sverige.⁷ Det innebär att offentlig upphandling har en stor potential och kan bli ett ännu viktigare styrmedel för att främja efterfrågan på cirkulära produkter och tjänster.

Delegationen framförde i fjolårets rapport ett antal förslag på åtgärder med syfte att främja cirkularitet i offentlig upphandling.

Förslag från Delegationens rapport 2021

- Ge Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att i samverkan med relevanta aktörer införa en plattform för cirkulär upphandling för att underlätta dialog och matchning av köpare och leverantörer (*sida 17*)

Delegationen välkomnar att ett antal av de åtgärder som då lyftes fram har tagits vidare, till exempel återvinningscertifikat för plast och en plattform för matchning av offentliga upphandlare och leverantörer för cirkulär upphandling.

⁷ Regeringen: *Stärkt arbete med cirkulär och fossilfri upphandling 2021*
<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2021/09/starkt-arbete-med-cirkular-och-fossilfri-upphandling/> (Hämtad 2022-01-17)

Delegationen ser dock fortsatt möjligheter att utveckla styrmedel och undanröja hinder för att främja cirkularitet i offentlig upphandling och ger även i år förslag på området. Ett förslag läggs fram under 3.4 Styrmedelsförslag för cirkulär omställning av små och medelstora företag gällande cirkulära krav i upphandlingslagstiftningen och nedan presenteras förslag inom området cirkulär upphandling.

Expertgruppens arbete under 2021

Under 2021 har expertgruppen arbetat med följande frågeställningar:

- Vad finns det för erfarenheter av styrmedel såsom avgifter och/eller skatter som differentierar mellan jungfruliga och återbrukade/återvunna material?
- Hur skulle ett sådant system kunna utformas för att främja återbruk och återvinning?

För 2022 fortsätter expertgruppen att fördjupa sitt arbete inom dessa frågeställningar.

Delegationen lämnar följande förslag till regeringen:

Förslag

- Tillsätt en utredning om ekonomiska styrmedel för att differentiera mellan jungfrulig och återvunnen plastråvara

Förslag från Delegationens rapport 2021

- Öka användningen av återvunnen råvara genom att tillsätta en utredning om system för kvotplikt och återvinningscertifikat på plast, kvotplikter på återvunnen fosfor och återvunnet kväve, samt hur ett Bonus-Malussystem för avfall kan utformas (*sida 11–13*)

Plast är ett av Delegationens prioriterade områden och ett av de material som har stor påverkan på klimat och miljö. Plast är också ett centralt materialslag i många produkttyper och har en hög och outnyttjad potential för ökad återvinning. Ökad återvinning av plast har en viktig roll i att minska Sveriges utsläpp, eftersom 6 % av utsläppen idag kommer från förbränning av plast. Samtidigt har återvunnen plastråvara svårt att konkurrera med jungfrulig, som ofta är billigare. Delegationen lyfte redan i föregående rapport 2021, att det för vissa plastkvaliteter inte är möjligt att

finna avsättning till rimliga priser.⁸ Delegationen ser det därför som angeläget att utreda lämpliga ekonomiska styrmedel för att främja användandet av återvunnen plastråvara framför jungfrulig.

Det är också viktigt att vi skapar återvinningssystem som inte bara ger material och råvaror en möjlighet att bli återvunna en gång utan flera gånger. Många material har unika egenskaper som gör att de passar speciellt bra för speciella ändamål. Här brister producentansvarsförordningen som ställer för låga krav på vad som godkänns för materialåtervinning. Ett exempel kan plaster som är godkända för mat och dryck ett återvinnas flera gånger för just detta ändamål, men blandas den insamlade plasten med andra plaster eller återanvänds som rör, kabelisolering eller andra produkter förlorar den sina unika egenskaper och reducerar sitt värde. Samma princip gäller specifika metaller och textiltfibrer som har ett högre återvinningsvärde om de kan hållas i rena återvinningsströmmar.

Förslag

- Att regeringen i sin styrning av myndigheter inkluderar omställningen till en resurseffektiv, cirkulär och biobaserad ekonomi och vid behov avsätter medel för detta. Cirkulärdeklarationer behöver utvecklas som praktiskt verktyg för detta⁹.

Det övergripande målet är en effektiv resurshantering i samhället. Att cirkulera material kan vara en del av att uppnå detta under förutsättning att det är resurseffektivt och att materialen inte innehåller till exempel gifter som behöver fasas ut.

Delegationen föreslog i rapporten 2021 att regeringen ska ålägga relevanta statliga myndigheter att tillämpa cirkulärdeklarationer i sina upphandlingar i bygg- och anläggningssektorn. Cirkulärdeklarationer kan tillgodose många önskemål om verifiering av ställda krav i samband med cirkulär upphandling, som exempelvis underlag till tekniska specifikationer, tilldelningskriterier och kontraktsvillkor.¹⁰

⁸Delegationen för cirkulär ekonomi, rapport 2021

⁹ Expertgruppen för cirkulär upphandling

¹⁰ Delegationen för cirkulär ekonomi: *Delegationens rapport 2021*, Malmö 2021, s. 21

Delegationen vill ånyo lyfta cirkulärdeklarationer och deras potential att utvecklas till att bli ett kostnadseffektivt och mångsidigt upphandlingsverktyg. De speciella och mångfacetterade förutsättningar som gäller för cirkulär upphandling ställer särskilda krav på den information som upphandlare behöver för att kunna ställa relevanta och uppföljningsbara kriterier.

Cirkulärdeklarationer bygger på principen att ta vara på de direktkontakter som tas mellan leverantörer och experter i samband med LCA-beräkningar (livscykelanalys) och kontroll av uppgifterna i miljövarudeklarationer (EPD) för att inhämta uppgifter av särskild betydelse för cirkulär upphandling. Cirkulärdeklarationer ingår idag som en del i en EPD där alla uppgifter har genomgått en tredjepartsverifiering. När krav ställs på att ta fram en EPD så ska detta ske utifrån gemensamma LCA-beräkningar beskrivna i så kallade produktspecifika regler (PCR). Vid behov av kompletterande information med koppling till cirkularitet kan detta ingå i en bilaga till PCR-dokumentet.

Delegationen ser att det behövs en vidareutveckling av cirkulärdeklarationer för att tydliggöra och stärka cirkularitet i de verktyg som hanterar livscykelperspektivet. Denna vidareutveckling föreslås tas fram i samarbete med marknadens aktörer.

En vidareutveckling av cirkulärdeklarationer bör ske genom att generella bilagor till PCR:er utarbetas, med generella material- och produktspecifika frågeställningar där möjligheter finns att tillföra egna specifika frågeställningar vid behov.

Ett sätt att introducera och pröva cirkulärdeklarationer är inom områden där behov av en fungerande marknad för återbruk och återvinning är prioriterad. Ett sådant område är byggsektorn, där lagen om klimatdeklarationer för byggnader kommer att börja tillämpas 2022. Detta skulle kunna bidra till en tidig kunskapsalstring samtidigt som genomförandetröskeln är relativt låg då klimatdeklarationerna redan bygger på ett koncept utifrån EDP och PCR, där cirkulärdeklarationer redan ingår i olika utsträckning.

3.3 Normskifte från linjärt till cirkulärt

För att möta den akuta klimatkrisen samt överkonsumtionen av resurser behöver det ske ett normskifte där cirkulär ekonomi går från att vara ett aktivt val till en självklar utgångspunkt. Det i sin tur innebär ett fokusskifte från förbrukning, ägande och produkt, till nyttjande, tjänstefiering och funktion. Omställningen till cirkulär ekonomi i Sverige har ofta fokuserat

på produktion och utbud. Det finns behov av att identifiera flaskhalsar och hur dessa kan undanröjas när det gäller att stärka efterfrågan på cirkulära tjänster och produkter. Ett område där Sverige ligger långt framme, men där utmaningarna är mycket stora, är inom textil och mode. Flera policyåtgärder är på väg att tas fram såsom EU:s textila strategi för hållbara textilier som också ska stödja industrin att återhämta sig på ett hållbart sätt från pandemin, och nya producentansvar.¹¹

Expertgruppens arbete 2021

Expertgruppen för Normskifte till en cirkulär ekonomi arbetar med att utreda vilka barriärer som hindrar cirkulära ekonomiska lösningar från att ersätta linjära som norm på såväl individ-, organisations- eller systemnivå samt samhällsnivå och föreslå lämpliga åtgärder.

Expertgruppen inledde sitt arbete under september 2021 och har tagit fram en delrapport hösten 2021 i form av en fallstudie som utifrån befintligt kunskapsläge fokuserar på stärkt efterfrågan på cirkulära tjänster och produkter inom det textila området. Syftet är att höja kunskapen samt identifiera policyåtgärder som underlättar ett mer hållbart konsumentagerande på marknaden. Frågeställningarna har handlat om hållbarhetsutmaningar kring cirkulära tjänster och produkter, vilka hinder som finns för köp och användning samt analyserat och tagit fram förslag kring hur man kan stimulera en stärkt efterfrågan på cirkulära textila tjänster och produkter. Gruppen kommer under år 2022 att fortsätta sitt uppdrag och avlämna slutrapport.

Förslag från Delegationens rapport 2021

- Tillsätt en utredning om hur det kan skapas fler incitament för hållbart konsumentbeteende (sida 15)

I sin fallstudie lyfter expertgruppen att priset är av stor betydelse för konsumenter i val av tjänster och produkter. Expertgruppen konstaterar att det idag finns både cirkulära affärsmodeller och produktion i mindre skala i Sverige, men att det saknas i de större textila flödena. I linje med Delegationens ståndpunkt och andra expertgrupper betonar de även att det är nödvändigt att öka nyttjandegraden av befintliga produkter samt begränsa uttaget av jungfrulig råvara, genom exempelvis ekonomiska incitament. Återvunnet material är dyrare än jungfrulig råvara vilket skapar

¹¹ EU-kommissionen: *EU:s strategi för hållbara textilier*. EU-kommissionen 2021. (https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12822-EU-strategi-for-hallbara-textilier_sv) (Hämtad 2022-02-01)

hinder för en priskänslig marknad att efterfråga cirkulära produkter och tjänster.

Utöver detta visar tillgängliga data från Sverige att många konsumenter gärna vill vårda och behålla sina egna plagg, men att 9,3 kg textil / person och år slängs i hushållsavfallet.¹⁸ Användningsgraden av inköpta textilprodukter är låg och det är en stadigt sjunkande trend, samtidigt som nyproduktionen av textil fortsätter att öka. Detta påkallar ett normskifte som behöver arbetas med både lokalt/nationellt och internationellt och omfatta såväl individ och företag som samhälle och politik. Det kan handla om incitament som premierar förlängd livslängd, såsom design och materialval för återbruk och återvinning, god kvalitet och förbud av farliga kemikalier. Vidare krävs utveckling av affärsmodeller där företag möter kunder som efterfrågar nya cirkulära produkter och tjänster. Cirkulära erbjudanden borde göras till standard och återanvändning och materialåtervinning till norm för att underlätta för konsumenterna.

För att främja en mer cirkulär textilkonsumtion vill Delegationen föra fram följande förslag:

Förslag

- Inför Textil-ROT

Med Textil-ROT avses reparation, underhåll/omvårdnad samt uppgradering av textila produkter för privatpersoner, enligt de principer som idag råder för ROT- och RUT-avdrag. Detta medför en låg genomförandetröskel med möjlig genomförbarhet redan år 2022 – 2023; att regeringen inför ett skatteavdrag på 25 000 kr för reparation, underhåll/omvårdnad och uppgradering av textila produkter för privatpersoner. Textil-ROT föreslås innebära ett utökat tak för privatpersoners avdrag från 75 000 kr till 100 000 kr. Alternativt som ett första steg, föreslås Textil-ROT inrymmas inom befintligt tak för personer att välja andel ROT, RUT eller Textil-ROT.

En Textil-ROT skulle särskilt kunna uppmuntra privatpersoner att kostnadseffektivt underhålla, vårda och uppgradera textila produkter och stimulera en ökad efterfrågan på cirkulära produkter och tjänster.

Förslag

- Gå före EU:s utsorteringskrav kring textilt avfall som ska införas 2025 och besluta om textila avfallets hantering i Sverige i närtid

Med detta förslag ser Delegationen en möjlighet till ett Sverige i framkant genom att agera innan EU:s krav på utsortering av textilt avfall införs år 2025. Delegationen föreslår att regeringen fattar beslut om lagkrav på utsortering av textilt avfall för hushåll och verksamheter samt beslut om att postkonsument textilavfall ska samlas in och förberedas för återanvändning i första hand och materialåtervinning i andra hand.

Delegationen bedömer det vara av stor vikt att det blir tydligt huruvida regeringen avser att genomföra ett producentansvar för textil samt att det blir tydligt var producenternas ansvar börjar och slutar. För en mer hållbar konsumtion blir det också viktigt att snarast besluta om svensk utsortering av textilavfall, vilket med nuvarande avfallslagstiftning också innebär att förbud mot förbränning av det utsorterade avfallet inträder. Delegationen vill vidare framhäva betydelsen av att genomföra reformer som främjar en mer hållbar konsumtion av textil på den svenska marknaden, på ett sätt som fungerar även för företag som är verksamma internationellt, samtidigt som ett kraftfullt arbete behövs för att driva på gemensamma regelverk i EU och internationellt. Detta är ett arbete som bör ske parallellt med de reformer som genomförs på hemmaplan.

Förslag

- Inför utbildning kring en resurseffektiv, cirkulär och biobaserad ekonomi, kring textil men även andra material, produkter och affärlösningar, i skolan.

Efterfrågan på och kunskap om cirkulära textilier tar sin början i skolan. Här vill Delegationen föra fram förslag kring hur denna kunskap kan stärkas redan i grundskolan. Kunskap om den cirkulära omställningens roll i att lösa klimatkrisen och till genomförandet av de globala hållbarhetsmålen bör inkluderas i skolans undervisning. Säkerställ textila kunskaper inom design, klädvård och material tydligare än idag i ämnet textilslöjd.

Det är viktigt att redan på grundskolenivå på ett konkret och tydligt sätt integrera teoretisk och praktisk kunskap om hållbarhet inom textila området. Redan idag gör många lärare fina insatser. Färdigheter i

klädvård, reparation och kunskap om material är av betydelse. Resursuttag och flöden kopplat till konsumtionen behöver integreras i praktiska ämnen såsom textilslöjd. Kunskaperna kring cirkulär ekonomi och dess koppling till hållbarhet och klimat måste även i högre omfattning integreras i andra ämnen inom det naturvetenskapliga området och inom digitalisering, där många nycklar till ökad transparens, spårbarhet och delningstjänster finns.

3.4 Styrmedel för cirkulär omställning av små- och medelstora företag

Små och medelstora företag (SMF) utgör 99,9 % av Sveriges företag,¹² vilket gör att dessa företag är en central del av lösningen för att snabba på den cirkulära omställningen. De står för flest arbetstillfällen i Sverige, samtidigt som de står för över 60 % både vad gäller omsättning och förädlingsvärde i svenskt näringsliv.¹³ De har en viktig roll genom sin förmåga att kunna vara flexibla och snabbt anpassa sina affärsmodeller i en bransch i förändring. Hållbarhet är också en prioriterad fråga för svenska småföretag¹⁴.

Det finns utmaningar som förenar SMF och större företag i omställningen men SMF kan även stå inför andra typer av utmaningar än större företag när det gäller den cirkulära omställningen. Större företag kan exempelvis ha större kapacitet vad gäller administration och möjligheter till klustersamverkan än SMF, då detta kräver tid och resurser. Mindre företag gynnas av förenklingar i regelverk, digitalisering och andra åtgärder som tar bort onödiga hinder. Detta innebär att policyförändringar och styrmedel behöver kunna ta hänsyn till SMF:s skiljande behov och framför allt behov av förenkling.

¹² Svenskt näringsliv: *EU kommissionen definierar begreppet SME*
https://www.svensktnaringsliv.se/om_oss/sme-kommitten/sme-fakta-och-definitioner_1171146.html (Hämtad 2022-01-17)

¹³ Svenskt näringsliv: *EU kommissionen definierar begreppet SME*
https://www.svensktnaringsliv.se/om_oss/sme-kommitten/sme-fakta-och-definitioner_1171146.html (Hämtad 2022-01-17)

¹⁴ Företagarna (2021). *Guld och gröna skatter – en granskning av miljöskatter ur småföretagens perspektiv*.
<https://www.foretagarna.se/contentassets/7a7cdf022bd847deae8211f58a485827/160321-guld-och-grona-skatter.pdf>

Expertgruppens arbete under 2021

Expertgruppen för SMF fokuserar på styrmedel och andra åtgärder som underlättar för SMF att ställa om till cirkulära affärsmodeller, aktiviteter och processer och skala upp redan befintliga. Miljömässig och social hållbarhet ligger som ett övergripande kriterium för samtliga förslag.

Under 2021 har expertgruppen för SMF fokuserat på följande frågeställningar i sitt arbete:

- Vilka utmaningar har specifikt SMF för att ställa om till en cirkulär ekonomi?
- Vilka styrmedel och andra åtgärder krävs för att möta dessa utmaningar?

Delegationen anser att det behövs effektiva styrmedel och åtgärder för att underlätta för SMF och därmed bidra till att accelerera den cirkulära omställningen. Styrmedel som kan förenkla för SMF kan även skapa en positiv förändringskraft för Sverige i stort. Delegationen föreslår därför följande förslag:

Förslag

- Inför möjlighet för verksamheter att välja vem som ska ta hand om deras avfall, samt för företag att äga och återvinna avfall och restmaterial

Delegationen menar att det kommunala avfallsmonopolet kan hindra materialåtervinning av vissa material. Uppskattningsvis 80 procent av det som idag hamnar i den blandade brännbara fraktionen skulle kunna materialåtervinnas. Monopolet omfattar dock inte produkter som lyder under producentansvaret (bilar, däck, förpackningar, batterier, elutrustning, m.m.). Förslaget kan förväntas leda till att samhällsvärdet på avfallsresurserna maximeras.

Ett nationellt system för frival (att verksamheter får fritt välja vem som ska ta hand om deras avfall) kan gynna alla typer av företag som är specialiserade på olika material och därmed kan bli specialiserade på att hantera relaterade avfallsfraktioner. Regeringen bör därför införa ett frival, i enlighet med förslaget i den statliga utredning som nyligen har presenterats och som har fått stort stöd av både näringslivet och myndigheter såsom Naturvårdsverket.

Delegationen menar att marknadsekonomins drivkrafter är starka och ett sådant här förslag öppnar upp möjligheten för företag och entreprenörer att snabbt kunna ta tillvara potentialen när ett nytt värde frigörs. Det bidrar till en förflyttning i synsättet på avfall, så att det ses som en resurs vilken i sin tur kan skapa incitament för cirkulära affärsmodeller. En sådan förändring i avfallslagstiftningen som möjliggör ökad återvinning och resurshushållning är ett exempel som kan möjliggöra ett steg i en positiv riktning utan behov av ekonomiska stödåtgärder.

Förslag

- Skatteväxla för att förlänga produkternas livscykel

I regeringens handlingsplan för cirkulär ekonomi ¹⁵ finns grön skatteväxling inlagd som etappmål under punkt 1.4 *Utveckla långsiktiga ekonomiska styrmedel utifrån principen om att förorenaren ska betala så att kostnaden för material och produkter även inkluderar kostnaden för miljö- och klimatbelastningen*. I detta mål blir det viktigt att det som genomförs inte leder till en oskälig börda för SMF.

Delegationen föreslår att regeringen utreder ett antal ekonomiska styrmedel, såsom incitament för företag att maximera produkters livslängd genom service, reparationer, återbruk och delningstjänster, och samtidigt motverka att reparerbara och återanvändningsbara produkter blir avfall. (Tanken är att ett bonus-malussystem ska göras kostnadsneutralt för staten.) Ett förslag om ett bonus-malussystem lämnades av Delegationen även i 2021 års rapport. Delegationen föreslår bland annat att följande aspekter beaktas i en utredning:

- Införande av avgifter eller skatter på nyproducerade varor som består av jungfruligt material: ju mer jungfruligt material, desto högre avgift. Här finns dock en målkonflikt kring svenska råvaror och industrin där det är viktigt att inte straffa utan stärka svensk industris konkurrenskraft.
- Sänkta arbetsgivaravgifter för service och reparationer av produkter med finansiering från ovanstående åtgärder
- Införande av ett reparationsavdrag (REP-avdrag liknande RUT/ROT)

¹⁵<https://www.regeringen.se/48f821/contentassets/561eea8cac114172b993c1f916e86a9b/cirkular-ekonomi-handlingsplan-for-omstallning-av-sverige.pdf>

för både privatpersoner och juridiska personer. (Jfr Textil-ROT)

- Incitament för tjänstefiering av produkter och finansiellt stöd till företag att tillhandahålla sådana affärsmodeller.

Det är idag för billigt och lönsamt att vara linjär för tillverkare, säljare och konsumenter. Tillverkningskostnaden blir så låg för en produkt att det ofta är billigare för företag och konsumenter att köpa nytt än att reparera.

På motsvarande vis är det billigare för tillverkare att producera nytt och säljare att ersätta kunder med nya produkter i stället för att reparera. Cirkulära tjänster som strävar efter att hålla produkter och material i kontinuerligt omlopp har svårt att konkurrera mot detta, baserat på förenklad kortsiktig ekonomisk rationalitet. Dessa beteenden återfinns hos aktörer inom både den linjära och cirkulära ekonomin.

De effekter som förslagen på styrmedel förväntas generera är möjligheten till framväxten av nya företag och ökade arbetstillfällen till exempel inom installation, handel, reparation, service och skrädderi. Det kan också leda till att företag ökar sina tjänsteutbud. Vidare ses möjliga positiva effekter i stimulans av delningstjänster från avgifter och skatteväxling.

Förslag

- Utred hur en anpassning av bokföringsregler kan möjliggöra för cirkularitet

Delegationen föreslår regeringen att tillsätta en utredning med uppgift att se över hur bokföringslag och revisionsrekommendationer kan anpassas för cirkulära affärsmodeller. I detta bör i synnerhet reglerna för ned- och uppskrivning av inventarier beaktas för att underlätta för företag att ställa om.

Idag är nedskrivningstakten för inventariers värde förhållandevis snabb. Delegationen anser att i en cirkulär verksamhet kan värdet på en inventarie tvärtom förbättras och därmed öka i värde och livslängd, varför nuvarande regler på så sätt kan utgöra ett hinder för den cirkulära omställningen. Förutsättningar för värdeuppskrivning finns inom K3-bokslutsregelverken och EU:s bokslutsregelverk för större företag, men möjligheterna att anpassa avskrivningar för SMF med cirkulära affärsmodeller begränsas av kompetensbrist och etablerad praxis.

Förslag

- Omdefiniera avfall som resurs i lagstiftning

Cirkulär ekonomi bygger på en omvänd logistik, processen att returnera varor från konsumenten genom leveranskedjan till producenten för utbyte, renovering, återanvändning och återvinning. Ett av de största hindren¹⁶ för SMF med cirkulära affärsmodeller är att insamling, ägande och transport av "avfall" helt enkelt inte tillåts. Delegationen vill därför föreslå till regeringen att ändra lagstiftningen så att begreppet "avfall" omdefinieras som resurs för att optimera resursanvändningen. När en resurs ses som "avfall" saknar det värde och hanteras därefter. Avfall ska inte behöva renas maximalt på plats hos ett enskilt företag om det är en resurs för någon annan som har själv möjlighet att utföra rening.

Det behövs därför ett tydligt och enkelt ramverk av skatter, lagar och regler för att förenkla och stimulera flödet av material och resurser i Sverige men även internationellt. Ramverket måste ta hänsyn till små och medelstora företags förutsättningar och behov. Att omdefiniera avfall som resurs i lagstiftning är ett förslag som Delegationen ser är ett viktigt steg i främjandet av en cirkulär ekonomi.

Förslag från Delegationens rapport 2021

- Ställ tydligare krav på återvinning av byggavfall och användning av återvunnet material i byggsektorn. Inför sanktioner för den som inte sorterar bygg- och rivningsavfall enligt EU:s nya lagstiftning (*sida 33*)

Förslag

- Inför en skyldighet att även ställa cirkulära krav på samma sätt som det ställs klimatkrav i offentliga upphandlingar

I den nationella upphandlingsstrategins inriktningsmål 6 lyfts vikten av offentlig upphandling som strategiskt verktyg i omställningen till en

¹⁶ <https://www.technopolis-group.com/wp-content/uploads/2020/02/Regulatory-barriers-for-the-circular-economy.pdf>

cirkulär ekonomi.¹⁷ Delegationen noterar att offentlig upphandling omsätter cirka 20 % av svensk BNP och traditionellt är prisstyrd i utvärderingsmodellen. Här ser Delegationen en stor potential för omställningen till cirkulära resursflöden genom att införliva cirkulära krav i upphandlingar. Idag finns ett lagförslag ute på remiss där det föreslås en lagändring från rekommendation till skyldighet att ta hänsyn till klimatet, miljön, människors hälsa, omsorg om djuren samt sociala och arbetsrättsliga aspekter vid offentlig upphandling.¹⁸ Förslaget föreslås träda ikraft i juni 2022. Delegationen välkomnar förslaget och vill samtidigt föreslå en förstärkning genom införandet av en skyldighet att ställa cirkulära krav sätts jämte klimatkrav i det nya lagändringsförslaget.

Att även införa skyldighet att ställa cirkulära krav harmoniserar med den skärpning av lagstiftningen som nu föreslås där viktiga samhällsintressen vägs in för att tydliggöra vikten av en mer resurseffektiv och socialt hållbar offentlig upphandling. Det är Delegationens uppfattning att detta blir ett viktigt styrmedel för att öka omställningstakten inom offentlig upphandling.

Idag har inköpspriset en avgörande betydelse i de flesta offentliga upphandlingar vad avser viktning av utvärderingskriterier och tilldelning. Ord som cirkulär, återvinningsbarhet och återbrukbar återfinns sällan i upphandlingsunderlag och kravspecifikationer. Därmed finns lägre incitament för leverantörer att ställa om till cirkulär produktion. Offentliga upphandlingar riskerar således att premiera linjära affärsmodeller istället för att leda omställningen.

Många upphandlingsunderlag utformas – medvetet eller omedvetet – på ett sätt som favoriserar linjära och/eller etablerade leverantörer. Nya innovativa cirkulära företag kan missgynnas eller utestängas.

Med detta förslag föreslås således en förstärkning av upphandlingslagstiftningen genom att införa ska-krav för cirkularitet i utvärdering och tilldelning i upphandlingar av material och produkter genom ändring av relevanta lagar.

Vidare föreslås att direktiv formuleras till Upphandlingsmyndigheten att

¹⁷ Finansdepartementet: *Nationella upphandlingsstrategin*. Stockholm (2016). s. 22
<https://www.regeringen.se/49eaf7/globalassets/regeringen/dokument/finansdepartementet/pdf/2016/upphandlingsstrategin/nationella-upphandlingsstrategin.pdf> (Hämtad 2022-01-14)

¹⁸ Regeringen: *Nya skärpta regler vid offentlig upphandling ska bidra till ett hållbart samhälle* Regeringen 2021-10-28
<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2021/10/nya-skarpta-regler-vid-offentlig-upphandling-ska-bidra-till-ett-hallbart-samhalle/> (Hämtad 2022-02-01)

införa motsvarande krav interimistiskt i väntan på ändring av lagstiftning. Kraven och direktiven ska inkludera en cirkulär norm, cirkulära kriterier och miniminivåer för viktning av cirkulära kriterier.

Exempel på lämpliga kriterier skulle kunna vara:

- effekt som ska uppnås
- cirkulära ska-krav
- livscykelanalys
- poäng för återanvända produkter, lång livscykel, flexibla/adaptiva produkter, ökad nyttjandegrad genom delning eller tjänstefiering, cirkulära affärsmodeller, m.m.
- minuspoäng för exempelvis jungfruligt material och transporter
- cirkulär viktning med minimikrav för cirkulära faktorer.

Direktiv och lagstiftning ska definiera en cirkulär norm med innebörden att om man i en upphandling inte kan välja ett cirkulärt (eller hållbart) alternativ så måste detta hanteras och dokumenteras som en avvikelser. Delegation anser att en sådan utformning dock behöver anpassas utifrån olika produktgrupper.

Den effekt som förslaget förväntas leda till är att fler SMF motiveras till att ställa om till cirkulära processer, produkter och tjänster. Cirkulära affärsmodeller och processer utvecklas till att bli en konkurrensfaktor som i sin tur dels motiverar upphandlande enheter att ställa mer ambitiösa krav, dels motiverar både stora och små företag att förbättra sin cirkularitet.

3.5 Hållbar och Cirkulär VA

Över en miljard ton resurser förflyttas årligen till Sveriges olika reningsverk och sedan till våra vatten. Det finns en rad resurser i denna omfattande mängd avloppsvatten som kan tas tillvara i en cirkulär ekonomi och öka möjligheterna till ett hållbart samhälle i såväl vardag som i kris och beredskap.

Expertgruppens arbete under 2021

Expertgruppen för Cirkulär och Hållbar VA arbetar med att identifiera förslag till åtgärder som syftar till att konvertera dagens reningsverk till resursverk för att bidra till en cirkulär och hållbar VA.

Expertgruppen för Cirkulär och Hållbar VA tog 2020 fram en rapport som beskriver nuläget över VA-branschens utmaningar. Fokus ligger på processer och system för att i ökad utsträckning återvinna resursen renat

avloppsvatten och kväve från avloppsvatten. Några av förslagen tas upp igen i denna rapport.

Under 2021 har expertgruppen utgått från industriell symbios, genom att beskriva hur viktig samverkan är mellan industri, verksamheter samt offentlig och privat sektor för att uppnå den övergripande målbilden.

VA-branschen befinner sig i ett paradigmskifte där synen breddas på vad VA-organisationer kan bidra med till ett resurseffektivt, cirkulärt och biobaserat samhälle. Detta paradigmskifte öppnar upp för att branschen i större skala kan arbeta för ökad cirkularitet med tydligare styrmedel samt moderniserade system, processer och organisationer. Det innebär också en förskjutning i synsätt till att se på avloppsvatten som morgondagens resurs. Det finns till exempel stor potential till ökat återbruk av fosfor och kväve. Delegationen vill därför lämna följande förslag:

Förslag

- Regeringen bör utreda införandet av kvotplikt för återvunnen fosfor och kväve i mineralgödsel.

Förslag från Delegationens rapport 2021

- Öka användningen av återvunnen råvara genom att tillsätta en utredning om system för kvotplikt och återvinningscertifikat på plast, kvotplikter på återvunnen fosfor och återvunnet kväve, samt hur ett Bonus-Malussystem för avfall kan utformas (*sida 11–13*)

Förslag

- Regeringen bör besluta om etappmål för återföring av fosfor och kväve till livsmedelsproduktionen. Till 2030 bör målet vara att återföra minst 50 % av fosfor och 15 % av kvävet.

Förslag

- Regeringen bör återinföra en skatt på mineralgödselkväve för att ge återvunnet kväve en konkurrensfördel.

Enskilda VA-organisationer, bolag och andra innovativa aktörer inom näringsliv och industri kan tillsammans bidra till en ökad symbios. Men även kunskapslyft och politiska styrmedel behövs för att kunna accelerera utvecklingen av den kapacitet som VA besitter för att frigöra de resurser som avloppsvattnet kan generera. Dagens reningsverk kan med rätt förutsättningar bli produktionsanläggningar för bland annat biogas, näringsämnen, värmeenergi och olika vattenkvaliteter anpassade efter olika behov och användningsområden. Delegationen vill därför lämna följande förslag:

Förslag

- Regeringen bör besluta om en riktad satsning på fullskaliga pilotanläggningar för återvinning av växtnäring från avloppsvatten med syfte att kunna producera mineralgödsel.

Förslag

- Regeringen bör utreda beskattning och regelverk för att underlätta för biogasproduktion i reningsverk.

Förslag

- Regeringen bör utreda ett införande av krav på mätning och begränsning av lustgasutsläpp från reningsverk

Delegationen anser att lämplig myndighet bör ges ett uppdrag att utreda införandet av krav på mätning och begränsning av lustgasutsläpp för reningsverk med kväverening. Det område där reningsverken har den största potentialen att minska sin klimatpåverkan är kvävereningen. Där kan reningsverket både minska utsläpp av klimatskadlig lustgas och producera återvunnen kvävegödsel som kan ersätta konventionell

kvävegödsel vilken nästan uteslutande tillverkas med fossil gas. Flera delsteg i kvävereningsprocessen släpper ut växthusgasen lustgas, som kan vara ett reningsverks enskilt största klimatpåverkan. För att maximera klimatnyttan av processförändringen i reningsverken är det viktigt att utsläppen av lustgas mäts.

3.6 Cirkularitet ur ett systemperspektiv

Liksom andra omställningar i samhället behöver också cirkulär ekonomi i förhållande till hållbarhet nyanseras och analyseras ur ett kritiskt perspektiv och ett systemperspektiv. Det handlar om att undvika att hamna i stuprör och – i all välmening – införa styrmedel utan eller med bristande konsekvensanalys, som ger upphov till suboptimering och målkonflikter.

Expertgruppens arbete under 2021

Expertgruppen har under 2021 påbörjat analys inom sina frågeställningar och avser att inkomma med förslag till Delegationen under 2022 i samband med slutrapportering.

Den delrapportering som expertgruppen lämnat in belyser riskerna med och konsekvenserna av att det i dagsläget saknas en gemensamt accepterad definition av begreppet cirkulär ekonomi. Den tolkningsflora som idag ses kring begreppet cirkularitet kan enligt expertgruppen exempelvis försvåra utveckling av politiska ramverk och för de organisationer som vill verka inom området. Expertgruppen har därför i sitt uppdrag att med en vid tolkning analysera cirkulär ekonomi utifrån dess potentiella effekter ur ett övergripande systemperspektiv. Detta för att utifrån ett övergripande samhällsperspektiv finna effektiva åtgärder som minskar risken för suboptimeringar och rekyleffekter. Det är viktigt att betona att cirkularitet inte är ett slutligt tillstånd möjligt att uppnå totalt sett, utan omställningen handlar om att främja cirkularitet så långt det är möjligt. Därför behöver utveckling av politiska ramverk kunna hantera både linjära och cirkulära flöden. De linjära system som finns men inte hunnit ställas om samt de som består behöver utvecklas för att bli så resurseffektiva som möjligt.

Expertgruppen lyfter även fram i sin delrapport att det finns ett behov av mer system- och konsekvensanalyser i olika delar av marknaden kring vad en övergång från linjär till cirkulär ekonomi innebär ur ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt perspektiv och hur omställningen påverkar olika aktörer i de värdekedjor och värdenätverk som berörs.

En tredje viktig infallsvinkel som expertgruppen lyfter, som Delegationen

delar, är att det behövs ett skifte även vad gäller våra invanda beteenden gällande produkter på olika nivåer i samhället. Det handlar om att flytta fokus till produktens funktion och värde som den ger i förhållande till total livscykelkostnad, snarare än att ha stort fokus på själva produkten och dess inköpspris.

3.7 Återbruk

Det finns många utmaningar i omställningen till cirkulär ekonomi, till exempel design av material och produkter där många varor håller låg kvalitet och är svåra att återvinna. Ett problem när det gäller återbruk som norm är att nyproducerade varor i många fall är billigare och enklare att köpa för slutkund än att reparera eller köpa återbrukade produkter. Detta beror till stor del på hög kostnad för arbetskraft, att jungfruligt råvarumaterial är billigt och att negativa externa effekter inte är inkluderade i priset. Dagens styrmedel och konsumtions- och produktionsmönster är fortfarande anpassade efter den linjära ekonomin. Det behövs konkreta åtgärder som minskar kostnaden för återbrukade produkter så att det cirkulära på riktigt kan konkurrera med det linjära. EU-kommissionen har uttalat att om varors livslängd ökar så gynnar det både miljön och vår möjlighet att nå uppsatta klimatmål. EU-kommissionen konstaterar vidare att negativa miljöeffekter och varors korta livslängd väger allt tyngre för konsumenter i deras köpbeslut och att mer information om en varas hållbarhet efterfrågas i allt större utsträckning.¹⁹ Av flera anledningar finns det därför ett behov av att lyfta och utveckla återbruk i arbetet med omställningen till ett mer resurseffektivt, cirkulärt och biobaserat Sverige. Det krävs både direkta styrmedel som främjar återbruk och att produkter framöver designas så att återbruk möjliggörs. Produktion av högkvalitativa produkter med lång livslängd och stor återvinningspotential är viktig för att uppnå en cirkulär ekonomi.

Expertgruppen för återbruk arbetar med frågor som berör återbruk och processer som kan förlänga produkters livslängd samt hur Sverige kan stimulera detta. Expertgruppen fokuserar särskilt på produkter som redan producerats utifrån hur livslängd, nyttjandegrad och värdebevarande av dessa produkter kan öka.

¹⁹ EU-kommissionen: *Ny strategi för konsumentpolitiken En hållbar återhämtning genom stärkt konsumentresiliens*. EU-kommissionen 2020. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0696&from=SV> (Hämtad 2021-01-12)

Expertgruppens arbete under 2021

Frågeställningar som expertgruppen utgått från är:

- Hur kan efterfrågan av återanvändning öka? Kan exempelvis standarder, certifieringar eller märkningar gynna ökad återanvändning?
- Hur kan utbudet av återanvändning öka? Hur kan kostnaderna för återanvändningsprocessen minska?
- Hur kan återanvändning kvantifieras och mätas?

Delegationen ser en stor potential för Sverige att lyfta och utveckla återbruk och lämnar därför följande förslag:

Förslag

- Tillsätt en utredning som undersöker hur en grön skatteväxling kan förverkligas och hur en skatteväxling på bästa sätt kan understödja omställningen från linjärt till cirkulärt.

En grön skatteväxling handlar om att se till helheten och bidra till att motverka de systemfel som finns i dagens linjära ekonomi. Det kommer att behövas en genomgång av befintlig lagstiftning såväl som nya lagar för att möjliggöra detta. En grön skatteväxling syftar till att minska kostnaderna för produkter och material som cirkulerar och på så sätt kan styra mot en cirkulär ekonomi. Som tidigare nämnts lämnar Delegationen ett samlat förslag kring att tillsätta en utredning med uppgift att se över ekonomiska styrmedel som stödjer omställningen från linjärt till cirkulärt. Ovan förslag är således en delmängd i det samlade förslaget.

Förslag

- Ge Statistiska Centralbyrån (SCB) ett officiellt uppdrag att följa upp resursflöden på nationell nivå samt att utveckla nationella data och statistik

Förslag från Delegationens rapport 2021

- Kartlägg resursflöden och hur värdet av Sveriges resursflöden förändras över tid för att tydliggöra vilken potential en värdebevarande cirkulär ekonomi har (*sida 21–23*)

Det vi mäter och följer upp påverkar våra beteenden och tenderar att prioriteras och genomföras. Det är viktigt att det som mäts antingen har en styrande effekt eller möjliggör uppföljning av lagstiftningens effekt. I Sverige har vi under en lång tid mätt återvinning, genom att mäta ton, volym (m³) samt miljöpåverkan i samband med produktion och återvinning. Genom att fokusera på dessa mått och delar av värdekedjan missar man den övergripande bilden av resursernas väg genom samhället, från extraktion eller primärproduktion till återvinning.

Delegationen anser att det behövs ett större perspektiv på hur vi mäter resursflöden ur ett värdeperspektiv. Mätning av resursflöden stärker kunskapen om vilka typer av åtgärder man på politisk nivå behöver vidta när det gäller olika resurser, såsom exempelvis tjänstefiering, cirkulering och återbruk. Denna analys blir också viktig för att sedan kunna utforma väl riktade incitament gentemot olika branscher. Att följa upp resursflöden blir således ett viktigt verktyg i att styra och stödja omställningen genom att det möjliggör ett effektivt och välgrundat beslutsfattande på politisk, näringslivs- och individnivå.

Förslag

- Inför nationella mål för återbruk och återvunnen råvara. Sverige har idag flera olika miljö- och klimatmål, men mål för cirkulär konsumtion i form av återbruk och återvunnen råvara saknas

Regeringen visar en tydlig riktning i strategin för cirkulär ekonomi genom att peka på att det behöver skapas bättre förutsättningar för ett större utbud och efterfrågan av tjänster för bland annat återbruk och reparation, samtidigt som det görs enkelt och lönsamt. Utan mål är det svårt att mäta framsteg och följa upp. Delegationen ser därför att det finns behov av att det formuleras nationella mål för återbruk och återvunnen råvara.

3.8 Internationell harmonisering

Den cirkulära ekonomin har som övergripande mål att minska den totala mängden resursvärde som förbrukas för att tillfredsställa samhällets behov. Samtidigt bygger den cirkulära ekonomin på att varje enskild aktör i ekonomin tar de beslut som krävs för att uppnå detta gemensamma mål. För att modellen ska fungera måste varje enskild aktör - företag, offentliga organisationer och konsumenter - fatta egna beslut som bidrar till målet. Det handlar om beslut kring exempelvis design, inköp, produktion,

reparation och kassation. Längs hela kedjan behöver besluten bidra till att resurser tas tillvara på ett hållbart och effektivt sätt. Först då kan cirkulär ekonomi fylla sitt syfte fullt ut.

För att kunna fatta rätt beslut krävs kunskap och stödjande regelverk om vad som är mest hållbart och resurseffektivt att göra med det material eller den produkt man har framför sig och ansvarar för. Cirkulära flöden kräver också samspel mellan aktörer. Idag slutar potentiellt cirkulära livscyklar för produkter, komponenter och material innan deras resursvärden exploaterats till fullo. En orsak är exempelvis brist på information om alternativen.

Expertgruppens arbete under 2021

Expertgruppen har fokuserat på internationell harmonisering som möjliggörare för cirkulära beslut som kan realisera produkters och erbjudandens cirkulära potential.

- Hur kan man med beslut och styrmedel inom Sverige bidra och förhålla sig till en nödvändig internationell harmonisering inom området?

Expertgruppen kommer under år 2022 att fortsätta sitt arbete med att utveckla förslag på insatser inom området internationell harmonisering.

Inom området internationell harmonisering ser Delegationen många viktiga initiativ som kan bidra till att underlätta aktörers samverkan. Det kan handla om information i värdekedjor, förenklade definitioner av hur avfall kan användas som resurs i regelverk samt lösningar för spårbarhet genom effektivt informationsutbyte kring cirkulär produktinformation.

Förslag

- Ge lämplig myndighet i uppdrag samordna en kartläggning av nyckelinformation för att tydliggöra och harmonisera vilken gemensam information som behövs för att skifta mot mer cirkulärt

Delegationen föreslår att regeringen uppdrar åt lämplig myndighet att samordna en kartläggning av nyckelinformation. Nyckelinformation är begrepp och data som olika intressenter behöver för att ta informerade cirkulära beslut vid handelsutbyte inom och mellan olika sektorer och branscher. Förslaget innebär också att verifiering och validering kan säkra

användares tillgång till relevant information över produkters hela förväntade och förlängda liv.

Denna information bör även inkluderas i EU:s digitala produktpass; den behöver förmedlas från säljaren av produkten till kund eftersom den är nödvändig för att kunna fatta cirkulära beslut och den bidrar dessutom till att utveckla EU:s digitala produktpass.

Att harmonisera vilken gemensam information som behövs för den cirkulära omställningen kan motverka dagens brist på transparens. Att kunna dela och förstå information på samma sätt inom och tvärs över nationella gränser, organisationer, branscher och sektorer ser Delegationen mycket viktigt för att skynda på omställningen.

Förslag

- Harmonisera och förenkla definitioner av hur avfall kan användas som resurs

Delegationen föreslår att regeringen uppdrar åt lämplig myndighet att kartlägga hur nuvarande initiativ inom Sverige och EU som syftar till att anpassa olika avfallsdefinitioner, avfallsklassningar och avfallsdirektiv till en cirkulär omställning i praktiken också leder till detta. Exempel på detta är avfallslagstiftningen som behöver uppdateras i linje med annan lagstiftning och teknikutveckling för att fullt ut möjliggöra framväxten av internationella, cirkulära flöden. Det bör också tas hänsyn till kommande produktlagstiftning i EU och utredas vilken gränsdragning man ska ha för när man "sätter en ny produkt på marknaden" inom EU (idag räknas inte reparation av en produkt som att "sätta en ny produkt på marknaden" medan återtillverkning av en produkt kan göra det). Utredningen bör också se över det nuvarande regelverket på avfallsområdet som idag premierar återvinning före de ofta mer hållbara alternativen återbruk, rekonditionering och återtillverkning.

Utredningen bör också kartlägga vilka eventuella svårigheter som fortfarande återstår, och ta fram förslag på hur dessa återstående svårigheter ska lösas innan de byggs in i praxis. Utredningens fokus bör ligga på att nå en nyttoskapande samhällelig resursförvaltning. För uppdraget föreslås också att lämpliga medel tilldelas.

Förslag från Delegationens rapport 2021

- Skapa regler för hälso- och miljöriskbedömning för återvunnet material som inte är strängare än för jungfruligt (*sida 11*)

Dagens klassningar och lagstiftning kring hur avfallskategorier får hanteras inom Sverige och EU leder till att produkter som inte längre är lämpliga för sitt ursprungliga syfte, och därmed klassas som avfall, är förbjudna att återanvändas för andra syften.

Detta försvårar cirkulär produktanvändning. Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen har i slutet av november 2021 lämnat en rapport som tagits fram i syfte att se över avfallslagstiftningen på samma tema. Delegationen anser att denna rapport bör behandlas snarast. Hindret med avfallsklassning lyftes även i Delegationens rapport från 2021 där förslag lades fram kring att ta fram vägledning som klargör när ett material är biprodukt och inte avfall. Detta är också i samklang med det förslag som förts fram inom SMF gällande omdefiniering av avfall som resurs i lagstiftning.

I en cirkulär ekonomi är det viktigt att tillvarata resursers värde genom att cirkulera de resurser som går. Samtidigt ska inte ämnen som är så farliga att de antingen förbjuds, fasas ut eller omhändertas på olika sätt cirkuleras. I fjolårets rapport identifierade Delegationen bland annat ett förslag som kommer att minska användningen av farliga ämnen och bidra till att skapa giftfria kretslopp i Sverige.

Förslag från Delegationens rapport 2021

- Gör det obligatoriskt för offentlig sektor att använda SIN-listan (Substitute It Now-list), en förteckning över särskilt farliga ämnen som tagits fram av ChemSec (*sida 26*)

Som Delegationen tidigare konstaterat är innehåll av olämpliga kemikalier ett stort problem när det gäller materialåtervinning. Om högre krav på kemikalieinnehåll ställdes i upphandlingen så skulle en del av uppströmsproblematiken lösas. Här skulle offentlig sektor kunna gå före och utarbeta handlingsplaner för att genom sin upphandling avveckla användningen av Substitute It Now-ämnen.

Förslag

- Utveckla och driv på krav på praktiska lösningar för spårbarhet

Delegationen föreslår att regeringen tillsätter medel och uppdrar åt lämplig forskningsfinansiär, exempelvis Vinnova, att finansiera utveckling och införande av praktiska lösningar för att samla in och dela cirkulärt relevant produktinformation mellan producenter och produktanvändare.

Informationen ska kunna följa med genom hela livscykeln och även stödja rapportering av hållbarhetsinformation till myndigheter och andra intressenter, så att de snabbt ska kunna etablera långvariga testbäddar för erfarenhetsuppbyggnad kring produktburen delning av information, kunskap och ansvar för produkters livslängd.

Förslaget förhåller sig till EU:s olika digitala produktpass på två olika sätt:

1. företag lär sig integrera hur spårbarhetsinformation tas fram och kan användas inom organisationen och delas externt, samt
2. erfarenheter från utveckling och användning kan återkopplas till EU:s vidareutveckling och tillämpning av produktpass, som nämns ovan.

Då cirkulära beslut drivs av information, behöver fokuset breddas från enbart standardiserade lösningar, som exempelvis digitala produktpass, till att ge utrymme för fri utveckling mot nya möjligheter, som möjliggör delande av relevant data oberoende av bransch, företag och nation.

3.9 Cirkulär produktion

Materialval och produktdesign i kombination med valet av produktionsmetoder och tillverkningsprocesser spelar en avgörande roll för att realisera cirkulära livscykler för alla de produkter som genomgår omfattande förädlingsprocesser vid framställningen. Valet av produktionsmetoder och produktdesign kan både möjliggöra och försvåra återföringen av produktens ingående material/resurser, eller dess användning/förädling inom andra användningsområden. Inom tillverkningsindustrin växer insikten om och behoven av att hitta produktionsmetoder som möjliggör cirkulära produktlivscykler och affärsmodeller med mer cirkulära livscykler.

Expertgruppens arbete under 2021

Expertgruppen har haft följande tre fokusområden under hösten 2021:

- Produktionslösningar och -system för att effektivare återvinna eller återcirkulera produkters ingående material och komponenter
- Definition och "standardisering" av mätbara storheter som kan omforma mål och strategier för hållbar/cirkulär produktion till praktisk industriell verksamhet
- Bred utbildningsinsats för att många industriverksamma personer kan förstå och bidra till omställningen mot en mer hållbar/cirkulär produktion

Expertgruppen har särskilt fokuserat sitt arbete på frågan om produktionslösningar och system för att effektivare återvinna eller återcirkulera produkters ingående material och komponenter. Ett hinder som flera expertgrupper lyfter i utvecklingen mot en cirkulär produktion är att det i nuläget ofta är mer ekonomiskt gynnsamt att använda jungfruliga råvarukällor jämfört med återvunna resurser. Samtidigt har expertgruppen i sin analys konstaterat att många återvinningslösningar och återvinningsprocesser utvecklas i nuläget inom flera branscher, men att uppskalning till ett fullt fungerande och pålitligt system av dessa lösningar industriellt ofta är en utmaning.

Omfattande materialflödesanalyser, kategorisering och kvalitetssäkring av och tillgång till information om återvunnet material är faktorer som kan gynna en mer effektiv återföring av material och komponenter inom ramen för befintliga produkter och produktionssystem. Dessutom ses branschöverskridande synergieffekter i att återvunna material och komponenter från en bransch kan skapa efterfrågan för tillämpning inom andra branscher. Det kan även finnas nya möjligheter till cirkulära produktlivscyklar, där produkter som är framtagna och tillverkade med syfte att ha en cirkulär livscykel kan bidra till att även produktionstekniken effektiviseras och görs mer lönsam.

Denna expertgrupp kommer att lämna sitt förslag först i slutrapporten under kvartal 4 2022.

3.10 Innovationskritiska metaller och mineraler

För att Sverige ska uppnå sina miljömål samt bli klimatneutralt till 2045 krävs det en samhällsförändring som bland annat kommer att ställa krav på ett minskat beroende av fossila bränslen, en grön energiomställning och omställning till en cirkulär ekonomi.

Den gröna omställningen ställer ökade krav på hållbara mineral- och metallflöden. Den ökar också efterfrågan på innovationskritiska metaller och hållbart framställda metaller. Det behöver brytas mer och fler innovationskritiska metaller i Sverige, i Europa och i världen och samtidigt behöver återvinningen ökas. Detta innebär också att det finns behov av att öka incitamenten för införande av grön teknik och återvunnet material i tillverkningen. Andra viktiga frågor rör batterier, ursprungsmärkning, indikatorer, medicinsk teknik och hur komplexa produkter kan hanteras om de ej kan återvinnas eller om olika lösningar krävs för olika metaller vid återvinning.

Det finns ett antal viktiga råvaror och komponenter (så kallade innovationskritiska material) som är centrala för omställningen, exempelvis metaller som nickel, kobolt och litium. Kopplat till användningen av dessa finns samtidigt en rad utmaningar, både rörande tillgång och geografisk koncentration, men även sociala aspekter kopplade till utvinningen av råvarorna.

Expertgruppen för innovationskritiska metaller och mineraler arbetar i första hand med de mineraler och metaller som krävs för innovationer som syftar till att öka samhällets långsiktiga hållbarhet ekonomiskt, ekologisk som socialt. Fokus är på produkters hela livscykel och design för mer hållbara materialflöden för metaller i samhället, från primärproduktion till produktion baserat på återvunnet material och återbruk.

Expertgruppens arbete 2021 - 2022

Expertgruppen inledde sitt arbete under senare delen av 2021 och kommer att lämna sin slutrapport under kvartal fyra 2022. Syftet med gruppens arbete är att identifiera och lämna förslag på insatser som kan stärka cirkulära metall- och materialflöden på lång och kort sikt. Gruppen kommer bland annat att analysera

- eventuella hinder för cirkulära flöden av batterier samt behov av ytterligare kunskap på det området
- vilka som är de innovationskritiska metaller i nuläget och hur det svenska behovet av dessa ser ut

- hur kopplingen mellan teknologier för grön omställning kontra innovationskritiska metaller ut idag
- hur metallernas livscykel ser ut idag och framöver
- affärsmodeller för funktionsförsäljning med fokus på lagstiftning kontra marknadsincitament

3.11 Bioekonomi

Den nationella strategin för cirkulär ekonomi som presenterades den 9 juli 2020 innehåller en tydlig vision om ett cirkulärt och biobaserat Sverige där man genom företagande och innovation, baserat på cirkulära materialflöden och affärsmodeller, kan stärka utvecklingen av en resurseffektiv, giftfri, cirkulär och biobaserad ekonomi i hela landet. Man konstaterar även i strategin att biobaserade produkter som ersätter fossilbaserade produkter spelar en viktig roll i en cirkulär ekonomi.

Delegationens uppdrag omfattar Sveriges omställning till en resurseffektiv, cirkulär och biobaserad ekonomi. Delegationen har följaktligen under 2021 fattat beslut om att även bioekonomi ska utgöra ett prioriterat område och tillsatt en expertgrupp. Denna expertgrupp ser bioekonomi som en ekonomi som bygger på hållbart producerade och förnybara biologiska resurser och råvaror samt förvaltning och förädling av dessa råvaror.

Expertgruppen har under hösten 2021 arbetat med att ta fram frågeställningar och underlag som ska bearbetas under 2022. Det inledande arbetet har fokuserats på att kartlägga hinder (till exempel styrmedel, standarder, tillståndprocesser) och framtida möjligheter för en växande cirkulär bioekonomi inom områdena *Träbyggande*, *Textil* och *Förpackningar*.

Vidare kommer expertgruppen att utifrån den kommande bioekonomistrategin bidra till att synliggöra målkonflikter och eventuella hinder i relation till strategin för cirkulär ekonomi. I det längre perspektivet ska expertgruppen bidra till ökad kunskap om biobaserat och lyfta fram nya möjligheter med biomassa från hav och land. Slutrapport lämnas fjärde kvartalet 2022.

4 Utgöra ett Kunskapscentrum

Delegationen ska, enligt regeringens beslut, utgöra ett kunskapscentrum och svara för omvärldsbevakning genom att samla goda exempel och information om pågående och betydande initiativ. Nedan presenteras hur Delegationen har arbetat med den delen av uppdraget.

Konferens 2022

Delegationen har fattat beslut om att hålla en årlig konferens i syfte att presentera expertgruppernas arbete och lyfta aktuella frågeställningar inom omställningen till en cirkulär ekonomi. Konferensen 2021 hölls virtuellt och i ett något mindre format med syfte presentera expertgruppernas arbete under 2021 i form av delrapporteringar. Samtliga expertgrupper har mandat att fortsätta under 2022, då de kommer att presentera sina slutrapporter vid årets konferens. Under dagen hölls även fyra panelsamtal där expertgruppernas ordförande fick möjlighet att ytterligare belysa eventuella synergier och samverkansmöjligheter mellan grupperna.

På grund av den rådande pandemin hölls konferensen även 2021 digitalt och livesändes via Delegationens youtube-kanal. Under dagen var det strax över hundra personer som följde konferensen live. Inspelningen av konferensen finns tillgänglig via Delegationens youtube-kanal och har i skrivande stund över 700 visningar. Generellt finns ett mycket stort intresse för Delegationens expertgrupper och deras rapporter, som läggs ut på Delegationens hemsida.

Hemsidan

Delegationens egen hemsida, www.delegationcirkularekonomi.se, har varit i gång sedan juni 2020. Här hittar besökare information om Delegationens arbete men även om andra aktörer, finansiärer, aktuell forskning, rapporter och goda exempel på arbete kring cirkulär ekonomi. Här listas även verktyg och metoder som underlättar arbetet för omställningen till cirkulär ekonomi och goda exempel på hur vi snabbare kan gå mot en mer cirkulär ekonomi. I kalendariet ges fortlöpande tips och länkar till arrangemang och webinarier kring cirkulär ekonomi. Omvärldsbevakning görs kontinuerligt och blir ibland till artiklar som läggs ut på hemsidan.

Hemsidan har också en stor del redaktionellt material som tar upp allt från goda exempel till aktiviteter som händer både nationellt och internationellt.

Studio Cirkulär

Delegationen startade under 2021 Studio Cirkulär. En talkshow-inspirerad av streamad sändning där personer som redan arbetar för eller är engagerade i att hitta cirkulära lösningar blir intervjuade i dialogform. Ämnen som behandlats är exempelvis linjära hinder och normer för hållbar konsumtion, regionala strategier för en cirkulär ekonomi, design för en cirkulär ekonomi och var hittar man cirkulära material. Uppskattningsvis har respektive Studio Cirkulär haft cirka 200 tittare. Programmen går också att ses i efterhand på Delegationens YouTube-kanal. Utöver Studio cirkulär arrangerades två webinarier tillsammans med samverkansparter, se nedan.

Plast

Inom ramen för delegationens prioriterade område plast och Naturvårdsverkets plastsamordningsansvar, arrangerades ett frukostwebbinarium. Två delegater Mattias Philipsson, VD Svensk Plaståervinning och Anders Kärrberg, Head of Global Sustainability på Volvo Cars, pratade plastanvändning i ett cirkulärt industriellt perspektiv och Naturvårdsverkets presenterade färdplanen för hållbar plastanvändning.

Hållbar Konsumtion

I fjol fick Konsumentverket i uppdrag av regeringen att kartlägga vad som hindrar konsumenter att handla på ett miljömässigt hållbart sätt. Delegationen för cirkulär ekonomi och Konsumentverket lyfte frågor som berör hållbar konsumtion och linjära normer under ett webinarium.

Sociala medier

Delegationens LinkedIn-konto är aktivt och där publiceras både egna nyheter, tips och delningar av andras arbete och arrangemang. Delegationen har idag 1660 följare på LinkedIn. Delegationen har även ett Twitter-konto.

5. Tillsätta en Referensgrupp

Delegationens Referensgrupp har i januari 2022 cirka 55 medlemmar som ställer expertis och erfarenheter till Delegationens förfogande. Under 2019, när det gick att genomföra fysiska möten, träffades Delegationen och Referensgruppen på två workshops, som starkt bidrog till valen av Delegationen tre första prioriterade områden.

Delegationen har under 2021 haft ett möte via Teams med Referensgruppen, och gruppen är fortsatt intresserad av en aktivare roll så snart fysiska möten är möjliga.

Bilaga 1 Sammanställning av IVA:s rapporter – policyutveckling mot 2025

Delegationen vill särskilt lyfta följande förslag från IVAs rapporter.

Policyutveckling mot 2025

Kartlägg resursflöden och hur värdet av Sveriges resursflöden förändras över tid. Därutöver är alla branscher överens om behovet av:

- Incitament för:
 - Design för återvinning och spårbarhet.
 - Ökad användning av återvunnet och förnybart material.
 - Ökad nyttjandegrad av produkter genom delningsekonomi och tjänstefiering.
 - Branschöverskridande samarbeten – industriell symbios.
 - Välfungerande marknader för återvunnet och återanvändning, gärna på global nivå. Här behövs system för insamling, sortering, kvalitetskontroll, standarder samt klassificerings- och märkningssystem för samhällets huvudsakliga materialflöden utformas, analyseras och på sikt införs.
 - Följ upp arbetet med kartläggning av resursflöden. Se samhället ur systemperspektiv.
 - Utbildning i resurseffektiv, cirkulär och biobaserad upphandling.

Resurseffektivitet och cirkulär ekonomi – syntesrapport, IVA, april 2020, IVA-M 520

s. 7 Vi behöver uthålliga system som kan leverera resurser till samhällets verkliga behov. För detta behövs ett långsiktigt systemperspektiv samt en övergripande insikt om samhällets resursflöden. Vi behöver ta ett helhetsgrepp, där alla perspektiv inkluderas i produktionskedjan – från materialutvinnings och råvaruledet, designfasen, produktionen, affärsmodellerna och finansieringen via användarfasen till återvinnare och tillbaka till ny producent. Detta kräver samverkan mellan samtliga aktörer och tydliga långsiktiga spelregler för att skapa rätt incitament och marknadsförutsättningar. Vi måste också accelerera – samt bättre förstå

nyttorna med – digitalisering, innovationer och nya affärsmodeller med resurseffektivitet i fokus.

Det händer mycket, både internationellt och runt om i landet, med en lång rad initiativ och projekt som behandlar hur resurseffektivitet och cirkularitet kan införas i olika branscher. Men en sammanhållande arena där olika perspektiv möts saknas för att visa på behovet av systemförändring. Delegationen för cirkulär ekonomi skulle kunna vara en plattform för samverkan mellan näringsliv, forskning, politik och offentlig verksamhet vilket är en viktig förutsättning för att åstadkomma ett resurseffektivt, cirkulärt och biobaserat samhälle. Men då behövs en tydlig politisk vilja och erforderliga resurser för detta tillsätts.

s. 11 Följande övergripande frågor är centrala för att gå från handlingsplaner till samhällstransformation:

- **Se samhället ur ett systemperspektiv** – det räcker inte med att granska och analysera en utmaning i taget. Samhället är ett system av system som måste hänga ihop.
- **Utveckla en cirkulär strategi** – alla delar i samhället behöver upprätta en plan för att agera resurseffektivt och cirkulärt. Politiken spelar en central roll för att sätta ramarna. Även en handlingsplan är framtagen. Nu ser vi fram emot resurssättning!
- **Utöka näringsdepartementets uppgift** – ett övergripande ansvar behövs för samhällets samlade resurser med ett mandat att lyfta systemperspektivet.
- **Använd offentlig upphandling som ett verktyg för cirkulär ekonomi** – genom bland annat funktionsupphandling finns möjligheter att driva resurseffektiv innovation.
- **Skapa gemensamma marknader för resurser** – stor potential finns i samarbeten och synergier mellan olika sektorer och branscher för att skapa effektiva resursflöden. Här behövs även mäklare för att matcha utbud och efterfrågan.
- **Stöd småföretag i omställningen** – att driva förändring och snabbt ställa om på egen hand är en stor utmaning. Särskilt för små företag.

Ytterligare detaljer finns på s. 17–23.

Delprojektens viktigaste rekommendationer

Resurseffektiv mobilitet för gods och personer

- **Ta fram en nationell strategi för digitalisering och datadelning som gynnar utveckling av resurseffektiva transporter.** Det sker en snabb utveckling av mobilitetstjänster och nya aktörer. Men affärsmodeller, roller och regelverk hinner inte med utvecklingen av teknik och innovativa tjänster. Digitalisering och datadelning möjliggör resurseffektiva transporter. Men då måste tre infrastrukturer – fysisk, energi och digital – samverka för ett långsiktigt effektivt och säkert transportsystem, med minsta möjliga påverkan på miljön. För det behövs neutrala plattformar för delning av data inom varje tillämpningsområde. Med hänsyn till integritet, konkurrens och säkerhet.
- **Satsa på kollektivtrafik tillsammans med andra former av kombinerad mobilitet som bygger på delande, samt gång- och cykeltrafik bl a genom att:**
 - Ta fram styrmedel som främjar kollektivtrafik tillsammans med kombinerad mobilitet.
 - Kraftsamla o bygg vidare på projekt som KOMPIS (Vinnova), Energy Challenge Sweden (Energimyndigheten), Swedish Mobility Program (Samtrafiken) och Mistra SAMS.
 - Fortsätt satsningar på forskning och utvärdera de implementationer och pilotförsök som gjorts inom kombinerad mobilitet.
- **Planera fysisk infrastruktur och bebyggelse för resurseffektiva transporter.** I takt med att allt fler handlar online ökar möjligheterna för resurs- och energieffektiva hemleveranser, men för att potentialen ska kunna uppnås behövs en medveten stadsplanering. Detta kan uppnås genom att:
 - Samordna gemensamma, ej leverantörsspecifika, leveransboxar och utlämningsställen.
 - Planera och förändra stadens utformning så att transportavstånden blir korta.
 - Prioritera gång-, cykel- och kollektivtrafik.
 - I samband med stadsutveckling, planera och skapa ramverk för hur kollektivtrafik, autonoma fordon, bilpoolsbilar kan användas mest resurseffektivt både inom och över kommungränser.
- **Främja innovativ resurseffektiv mobilitet genom upphandling.** Exempelvis serveras varje dag tre miljoner måltider i vård, skola och omsorg - som alla transporteras. Vid upphandlingar behöver

upphandlaren ställa krav på resurseffektivitet genom att:

- Ge Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att göra resurseffektivitet till ett upphandlingskrav,
- Öka kompetensen om resurseffektiva transporter bland upphandlare.

Ett resurseffektivt, cirkulärt textilflöde

- **Säkra materialflöden i det textila kretsloppet.** Det kommer krävas en tydlig definition, och en internationell standard, för hållbar textil och cirkularitet som ger en gemensam bild.
- **Optimera materialåtervinning mellan olika branscher.** Ett större utbyte av material mellan olika branscher och sektorer behövs.
- **Premiera mer hållbara och cirkulära affärsmodeller baserade på livscykelanalyser.**
- **Finansiellt stöd för cirkulär utveckling.**
 - Riktat till politiker: Skapa incitament för hållbar, resurseffektiv och cirkulär design. Satsa på affärsmodeller som bygger på hållbarhet, resurseffektivitet och cirkularitet. Stötta återvinning och industriell symbios. Ta fram en färdplan mot hållbara investeringar.
 - Riktat till företag: Designa för hållbarhet, resurseffektivitet och cirkularitet. Testa nya affärsmodeller som bygger på hållbara och cirkulära produkter och tjänster. Radikalt öka inkösprecisionen med hjälp av digitala verktyg, AI och on-demand produktion. Våga satsa på innovation och affärsutveckling.
 - Riktat till användare: Ta hand om det du har och laga när något går sönder. Låna, hyr eller prenumerera om du behöver uppdatera. Köp begagnat, byt med familj och vänner. Om du måste köpa nytt, välj något hållbart. Låt aldrig textilier hamna i soporna.

Att stimulera en delningsekonomi för lokaler

- **Styrmedel för ökad resurseffektivitet, särskilt avseende byggnader.**
 - Se över skatteregler, till exempel momsregler, så att de möjliggör delning mellan verksamheter.
 - Se över hyreslagen (12 kap. Hyra i Jordabalken) med syfte att uppmuntra delningslösningar, exempelvis vad gäller besittningsskydd, uppsägningsregler och relationer mellan vad som

är bostäder respektive verksamhetslokaler.

- Se över plan- och bygglagen så att detaljplanebestämmelser uppmuntrar till flexibilitet för att befintliga byggnader ska kunna användas på flera sätt.
- Verka för att ta fram data kring nyttjande av lokaler och funktioner nationellt och internationellt med data på kvadratmeter per typ av verksamhet, och data kopplat till mängd användare och när ytorna används.
- **Incitament för näringslivet att dela lokaler.**
 - Utveckla skalbara tjänster som kan underlätta delning och stödja hållbara beteendemönster. Det handlar om att designa matchmaking, kontrakt, försäkringar, säkerhet, service och tillträde utifrån de unika möjligheter delning innebär.
 - Utveckla avtalsformer utifrån kommersiella, offentliga och ideella verksamheters skilda incitament.
 - Ta fram affärlösningar för delning av lokaler, och utveckla system för delning av vinster och risker mellan till exempel byggare, fastighetsbolag och hyresgäster.
 - Designa för delning vid anpassning eller nybygge genom att ta särskild hänsyn till exempelvis säkerhet, förvaring, flexibilitet, tillträde samt människors hälsa och välmående.
 - Stöd utveckling av nyttjandegradsmått i certifieringar (exempelvis LEED, BREEAM, Miljöbyggnad, Citylab Action), standardiseringar och konsekvensbedömningar.
- **Finansiella sektorn i relation till lokaler.**
 - Investera i nya affärsmodeller kring delning.
 - Inkludera resurseffektivitet och därmed delning av lokaler som ett krav i samband med så kallad grön finansiering (till exempel gröna obligationer, gröna företagscertifikat, gröna lån och impact bonds) av fastigheter.
 - Acceptera och delta i utvecklandet av delning som åtgärd i hyresavtal.
 - Utforma försäkringar för olika former av delning av lokaler. Delta i framtagande av förslag på hur avtal kan se ut för delade lokaler, för delning på olika nivåer, på olika tider och med många inblandade användare.

- Ta med både hållbarhetsvinster och potentiella risker med delade lokaler vid värdering och ekonomisk bedömning. Det kan handla om nyckeltal på resursanvändning, sociala vinster i närområdet, ekonomiska vinster med kringtjänster, att beräkna alternativkostnader, transformationspotential eller hur delning av lokaler bidrar till de globala målen.

Plastens roll i ett resurseffektivt cirkulärt samhälle

- **Skapa en utvecklad marknad för insamlad och återvunnen plast.** Det finns idag ett misslyckande på marknaden för återvinning av plast där utbud och efterfrågan inte utvecklas i samma takt. I denna situation och utveckling finns skäl att fundera på hur marknaden kan och bör utvecklas framåt. Det vi ser som särskilt viktigt är:
 - En digital marknadsplats för återvunna råvaror.
 - Utveckling av "brokers" som mäklar plaster mellan olika aktörer i plasternas värdekedjor. Se till att mer plast ingår på marknaden.
 - Vidareutveckling av testbäddar som hjälper företagen att använda återvunna samt återvinningsbara plaster. Säkerställa kunskap hos större och mindre aktörer hur design och produktion kan förbättras. Finns en testbädd idag som anses fungera bra och som bör behållas och utvecklas.
 - Ett utvecklat producentansvar till fler produkter. Att information finns tillgängligt om innehåll, återvinningspotential med mera.
- **Systemkunskap och statistik.**
 - Ett tydligt budskap till plastbranschen; se till att ha koll och bidra till statistiken. Ni har lågt mandat att klaga om det blir fel, om ni inte själva har koll på flödena. Orsaken är att det blir svårt om inte omöjligt att analysera konsekvenserna av olika styrmedel och mål utan systemkunskapen.
 - En annan fråga som har blivit viktig i flera delar av arbetet är livscykelanalyser (LCA), eftersom det är viktigt att utvecklingen av plastflödet, såväl som andra flöden, behöver baseras på robust kunskap om systemeffekter. Ett exempel är om det är mer eller mindre resurseffektivt att byta ut plast mot ett annat material, som stål eller trämaterial?
- **Strategiska beslut om anläggningar för kemisk återvinning.** Sverige behöver, både inom branschen och politiskt, ta ställning till

hur vi kommer påverkas och vilken roll vi ser för tekniken framåt.

- Bransch: Se hur samverkan sker, veta hur finansiering kan mottas, kommer påverka hela systemet.
- Politiker: Sverige behöver ta ställning till vilken roll kemisk återvinning kommer ha för svenska aktörer och vilken kapacitet vi vill ha nationellt, eller om vi vill bli beroende av kapacitet utomlands.
- Akademi: Är inte en teknik utan flera och akademien kan hjälpa till med att se vilken teknik som passar Sverige och svenska systemet.
- **En politik för hur vi ska hantera plast i vårt samhälle.**
- Det finns idag inga departement eller myndighet som tydligt arbetar med resurseffektiv plast, fokus är snarare på att minska plastanvändningen. I avsaknad av en svensk plastagenda med mål och forskningsfokus begränsas marknads- och kapacitetsutveckling. Branschen behöver något att ta spjörn emot i den samverkan som behövs för systemövergripande resurseffektivitet.

s 44 Utblick mot 2030 - »För att åstadkomma långsiktig förändring behövs attraktiva visioner, exempel och konkreta handlingsplaner.«

Om tio år kommer fler människor än idag leva på vår planet. OECD spår en kraftig växande medelklass i olika delar av världen som kommer att vilja ha samma bekvämligheter som vi i Norden. Samtidigt säger WWF:s Living Planet Report att vi idag skulle behöva fyra jordklot om alla levde som vi gör i Sverige. För att kunna hantera detta tillsammans med klimatförändringar, utrotning av arter och trycket på naturresurser behöver vi en genomgripande transformation av samhället där resurseffektivitet och cirkulär ekonomi har avgörande betydelse. Läs om en utblick mot år 2030 på sid 44–50.

Bilaga 2 Delegationens topplista från rapporten till regeringen 2021²⁰

Ett urval:

- Lägg till ett nytt miljömål "Ett resurseffektivt samhälle", i det svenska miljömålssystemet (*sida 6–7*)
- Kartlägg resursflöden och hur värdet av Sveriges resursflöden förändras över tid för att tydliggöra vilken potential en värdebevarande cirkulär ekonomi har (*sida 21–23*)
- Genomför en nationell satsning på design för cirkulär ekonomi genom ett uppdrag till lämplig myndighet att verka som nationellt samordnande nav (*sida 7–9*)
- Ge Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att i samverkan med relevanta aktörer införa en plattform för cirkulär upphandling för att underlätta dialog och matchning av köpare och leverantörer (*sida 17*)
- Tillsätt en utredning om hur det kan skapas fler incitament för hållbart konsumentbeteende (*sida 15*)
- Gör det obligatoriskt för offentlig sektor att använda SIN-listan (Substitute It Now-list), en förteckning över särskilt farliga ämnen som tagits fram av ChemSec (*sida 26*)
- Skapa regler för hälso- och miljöriskbedömning för återvunnet material som inte är strängare än för jungfruligt (*sida 11*)
- Öka användningen av återvunnen råvara genom att tillsätta en utredning om system för kvotplikt och återvinningscertifikat på plast, kvotplikter på återvunnen fosfor och återvunnet kväve, samt hur ett Bonus-Malussystem för avfall kan utformas (*sida 11–13*)
- Ställ tydligare krav på återvinning av byggavfall och användning av återvunnet material i byggsektorn. Inför sanktioner för den som inte sorterar bygg- och rivningsavfall enligt EU:s nya lagstiftning (*sida 33*)

²⁰ Delegationens rapport 2021 Förslag på styrmedel som kan påskynda omställningen till en cirkulär ekonomi DCE 2021-11